
Извештај о стању привреде општине Књажевац

Јануар 2014

Агенција за развој општине Књажевац

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ПРИВРЕДИ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ.....	4
1. ИНВЕСТИЦИЈЕ.....	6
2. ИЗВОЗ.....	8
3. ЗАПОСЛЕНОСТ.....	11
4. НЕЗАПОСЛЕНОСТ.....	12
5. ЗАРАДЕ.....	16
6. ПОЉОПРИВРЕДА.....	18
6.1. Прерадни капацитети.....	18
6.2. Пољопривредна инфраструктура.....	20
6.3. Пољопривредни систем.....	21
6.4. Подршка развоју пољопривреде.....	23
7. ТУРИЗАМ.....	25
8. ПРЕДУЗЕЋА НАД КОЈИМА ЈЕ ПОКРЕНУТ СТЕЧАЈНИ ПОСТУПАК.....	27
8.1. Предузећа у којима је закључен стечајни поступак.....	30
9. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ КАО ПРИВРЕДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ.....	31
9.1. Потенцијали и ограничења за изградњу МХЕ.....	33
9.2. Преглед изграђених малих хидроелектрана.....	34
10. ИНВЕСТИЦИОНЕ МОГУЋНОСТИ.....	35
11. ПОДСТИЦАЈИ ЗА ИНВЕСТИТОРЕ.....	40
12. ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА ДАЉИ ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ.....	40

УВОД

Извештај о стању у привреди општине Књажевац припремљен је са циљем да се на једном месту прикупе сви релевантни подаци о економском положају наше општине. Циљ ове анализе је да се пружи основна слика и покажу неки од базичних индикатора.

Темељ ове анализе су пре свега расположиви званични подаци Републичког завода за статистику, али и подаци који постоје у самој општини, Привредној комори, као и неке информације које су прикупљале за своје потребе Агенција за развој општине Књажевац и невладине организације.

Поред чињенице да неки изузетно важни показатељи, који би морали бити узети у обзир приликом израде оваквих докумената, нису доступни, треба имати у виду и чињеницу да су званични статистички подаци често у мањој или већој мери непрецизни. Ово посебно долази до изражаја када су у питању економски показатељи и то из више разлога:

- Подаци о привреди углавном се прикупљају кроз обавезно достављање извештаја од стране предузећа, што је обавеза која се врло често не поштује (приватна предузећа и радње ове податке често уопште не достављају, а није редак случај да се достављају нетачни и произвољни подаци)
- Подаци који проистичу из пописа становништва могу бити у мањем делу непрецизни јер се базирају на субјективним изјавама.
- Подаци о запослености/незапослености обухватају извештај број људи који су званично запослени али већ дужи временски период не раде (плаћена/неплаћена одсуства), као и лица која се воде као незапослена иако у ствари обављају неку делатност (пољопривреда, рад „на црно“...)
- Подаци о зарадама су често искривљени због, још увек, присутног плаћања „на руке“
- Променама у методологији, Републички завод за статистику више не објављује податке о националном доходу и друштвеном бруто производу за ниво општина.
- Чак и доступни подаци, па и они који су мање или више прецизни, објављују се са поприличним закашњењем, тако да на почетку 2014. још увек нема неких података из 2012. итд.

Садржина ове анализе постављена је тако да максимално обезбеђује могући степен реалистичности у датим и очекиваним условима, на тај начин што полази од основне слике која је дата званичним статистичким подацима, факторима развоја и екстерним чиниоцима али која узима у обзир и званична тежишта и приоритете.

Прва верзија извештаја је урађена у јуну 2011. године, а у међувремену он се ажурира према променама које је могуће евидентирати и на основу последњих расположивих података.

ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ПРИВРЕДИ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ

По степену економске развијености, Књажевац припада неразвијеним општинама (међу 40 најнеразвијенијих општина у РС), а 2004. године општина је проглашена девастираним подручјем (Одлука о одређивању девастираних подручја РС – “Сл Гласник РС”, бр. 63/2004, 20/2006 и 91/2006). Носиоци економског развоја општине у другој половини прошлог века су била велика предузећа: фабрика мотокултиватора “ИМТ”, Фабрика обуће “Леда”, Конфекција “Бранка Динић”, Фабрика намештаја “Тина” и ППК “Џервин” која су уједно и запошљавала значајан број људи у општини. Прелазак на тржишно оријентисану економију, током протеклих 15 година имао је значајан негативан утицај на предузећа. Ова предузећа након процеса приватизације и реструктурирања или нису више активна или нису више носиоци економског развоја, што је условило пад целокупне економске активности. Изузетак је некадашња Фабрика обуће „Леда“, која данас послује као „Falc East“ и која је један од највећих извозника у Србији. Кључни проблеми на територији општине су недостатак нових производних технологија, ниска продуктивност и недостатак финансијских средстава за развој што резултира спорим економским развојем општине.

Текстилна, обућарска и прехранбена индустрија су тренутно најважније привредне гране. Распољиви природни ресурси, међутим, нису довољно искоришћени. Учешће угоститељства и туризма у структури запослених и у стварању народног дохотка је свега око 1,6%. Развојним плановима и програмима је предвиђен значајан развој туризма на подручју Старе Планине на којој је отпочела изградња туристичких капацитета. Слична је ситуација и са топлим извором лековите воде „Бањица“. Због тога се у наредном периоду предвиђа да туризам, као и сектор услуга, уз прерађивачку индустрију постану носиоци привредног развоја општине.

На територији општине производну делатност обавља и неколико предузећа која су регистрована на територији других локалних самоуправа, те се резултат њиховог пословања не исказује у билансима који се односе на Књажевац, али ова предузећа имају значајну улогу у запошљавању и економском развоју општине. Приватни предузетници имају своје удружење предузетника које броји 60 – так чланова.

Основни проблеми привредног развоја општине Књажевац знатним делом су последица процеса транзицијске рецесије и промена у ширем окружењу. Кључни проблеми проистекли су из свеопште деградације привредног система државе који је општину, као и целу државу погодио током деведесетих година прошлог века, али и недовољно конкурентне привреде, нетрансформисане постојеће привредне структуре, спорости транзицијског процеса у приватизацији, реструктурирању и реорганизацији друштвених предузећа.

Посебно су изражени следећи проблеми:

- релативно низак ниво укупне привредне активности;
- успоравање привредног раста;
- низак ниво инвестиција;
- висок степен незапослености и социјалних тензија;
- низак образовни ниво,
- низак ниво конкурентности привреде;
- заостајање у примени фактора техничког прогреса (иновација, know-how, нових технологија);
- неефикасност коришћења материјалних инпута (сировина, енергената, технолошке воде, грађевинског земљишта...) и др.

У кључне проблеме привредног развоја могу се сврстати и екстремна депопулација, дисбаланс између старосне, миграционе, квалификационе, образовне и структуре радно-способног становништва, као и проблеми недовољне инфраструктурне опремљености привредних локација и простора, и др.

Поред спорости структурних промена привреде и успоравања стопе привредног раста услед деловања глобалне финансијске кризе, кључни проблем је и веома ниско учешће техничког прогреса као кључног фактора развоја, као и заостајање у примени иновација у већини привредних сектора и недовољно развијено тржиште рада, капитала и знања.

Значајно слабљење привредне основе и транзицијска рецесија огледа се у рапидном и драстичном паду укупне и индустријске запослености, обима производње, ниској искоришћености капацитета, ниској конкурентности привреде, знатним губицима, технолошком заостајању и демографском егзодусу. У првој декади двадесет првог века евидентан је пад запослености на подручју општине, али се он последњих година зауставио, те је број запослених/незапослених, уз сезонске осцилације, релативно стабилан.

Највећи број предузећа бави се трговином и угоститељством, што је карактеристика заједница са високом стопом незапослености, с обзиром на чињеницу да ове активности захтевају мање иницијалне инвестиције и обезбеђују бржи повратак обртног капитала. Релативно добро је развијена прехрамбена индустрија – углавном производња и прерада воћа, меса, хлеба и пецива.

Пре двадесет година општинском привредом су доминирала малобројна велика предузећа. Она су запошљавала већи део радне снаге. Мали број њих је преживео процес приватизације, док нека нису успела да се извуку из процеса транзиције, што је условило пад економске активности у општини.

Застаревање технолошких процеса који су већ споменути одразили су се и на степен усвајања нових знања, вештина и технологија. Као последица, смањена је продуктивност, изгубљена су страна тржишта и није било иновација. Сива економија је и даље врло присутна и неке су процене да је она заступљена са 30-50% у БДП општине. Сива економија је са једне стране инструмент очувања социјалног мира (зато што је за велики број становника општине једини извор прихода), али са друге стране, она је ограничавајући фактор за нормално функционисање привреде и јавних услуга. С обзиром на то да пореска основа бива смањена, пореске стопе расту (или се не снижавају), што опет може бити зачарани круг и стимулативно деловати на даљи развој сиве економије.

Сектор малих и средњих предузећа није био способан да компензује пад привредних активности нити да апсорбује вишак радника који су у процесу ретруктуирања остали без посла. Ипак, овај сектор се показао снажним и прилагодљивим, тако да се његов напредак свакодневно примећује.

На територији општне Књажевац према подацима Локалне пореске администрације у 2013. је било активно 660 предузетничких радњи и 220 правних лица.

1. ИНВЕСТИЦИЈЕ

Један од кључних фактора привредног развоја су инвестиције, које одређују не само тренутну привредну ситуацију, већ су детерминанта и будућег привредног развоја. На основу расположивих статистичких података (које, како је напоменуто ипак треба узети са дозом резерве) очигледно је да општина Књажевац знатно заостаје по обиму инвестиција у односу на ниво Републике Србије.

Табела 1: Преглед остварених инвестиција у нова основна средства по карактеру изградње и техничкој структури за 2012. годину (у хиљадама РСД)

Подручје	Укупно	Карактер изградње			Техничка структура			остало
		нови капацитети	реконструкција и модернизација	одржаване нивоа постојећих капацитета	грађевински радови	домаћа опрема	увозна опрема	
Република Србија	608.508.303	203.337.381	348.681822	56.489.099	231.733.703	144.495.745	203.774.856	28.503.999
Општина Књажевац	83.790	6.632	22.699	54.192	21.491	61.311	/	988

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2013

Преглед из табеле 1. који је дат у апсолутним износима, може се анализирати са више аспеката, али оно што је најочљивије јесте чињеница да је у апсолутном износу на нивоу Републике у нове капацитете инвестирано трећина свих инвестираних средстава, што је случај и на нивоу општине Књажевац где се у нове капацитете инвестирало око 32% што је значајан помак у односу на претходни период када се у нове капацитете инвестирало занемарљивих 0,05% (2009.). За разлику од Републике, у општини Књажевац највећи проценат инвестиција био је у одржавање нивоа постојећих капацитета - 65%.

Можда бољи преглед инвестиционих активности може дати анализа обима инвестиција по глави становника, која такође показује знатно заостајање општине Књажевац у односу на ниво Републике. Док је републички просек скоро 85.000,00 динара инвестиција по глави становника, у општини Књажевац инвестирано је свега око 3.000,00 динара, односно 28,3 пута мање.

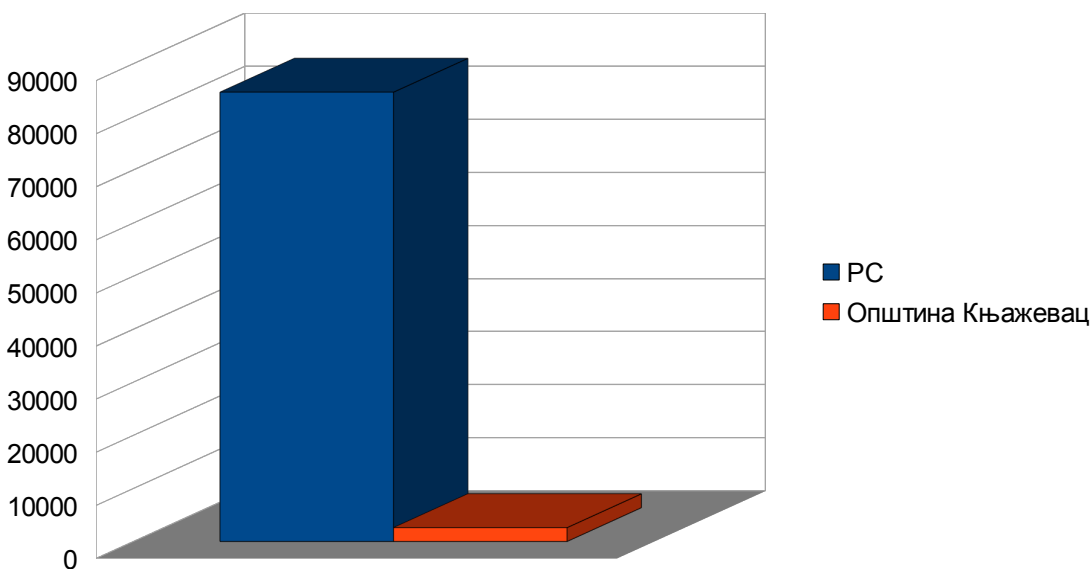
Гледано по делатностима, ниво инвестиција је увек знатно мањи у општини у односу на Републику, а то заостајање најизраженије је управо тамо где дугорочно гледано може имати изузетно негативне последице – у пољопривреди, прерађивачкој индустрији, грађевинарству, трговини и саобраћају. Треба, пак имати у виду, да ови показатељи када посматрамо државне инвестиције ипак могу да заварају, јер нпр. инвестиције државе у пољопривреди и шумарству, саобраћају итд. нису статистички приказане на нивоу општине, већ само на нивоу републике, иако су реално биле реализоване и на нивоу наше општине. Треба имати у виду да ће се ова слика променити и када буду доступни подаци за 2013. годину, пре свега због продаје и покретања производње у Џервину.

Табела 2: Преглед остварених инвестиција у нове основне фондове по делатностима за 2012. годину (у хиљадама РСД)

Делатност	Република Србија	Република Србија по глави становника	Општина Књажевац	Општина Књажевац по глави становника
Укупно	608.508.303,00	84,67	83.790,00	2,66
Пољопривреда, шумарство и рибарство	16.970.492,00	2,36	-	
Рударство	20.909.755,00	2,9	-	-
Прерађивачка индустрија	205.326.541,00	28,57	33.050,00	1,05
Производња и снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	54.321.935,00	7,56	-	
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	12.387.606,00	1,72	7.587,00	0,24
Грађевинарство	54.369.687,00	7,56	-	-
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	52.113.783,00	7,25	2.288,00	0,07
Саобраћај и складиштење	41.799.534,00	5,82	-	-
Услуге смештаја и исхрана	7.566.657,00	1,05	676	0,02
Информисање и комуникације	34.198.898,00	4,76	-	
Финансијске делатности и делатност осигурања	23.895.062,00	3,32	3.068,00	0,1
Пословање некретнинама	6.789.228,00	0,94	-	
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	22.469.976,00	3,13	290	0,01
Административне и помоћне услужне делатности	8.346.343,00	1,16	-	
Државна управа и обавезно социјално осигурање	20.722.866,00	2,88	25.165,00	0,8
Образовање	8.286.532,00	1,15	3.118,00	0,1
Здравствена и социјална заштита	10.933.426,00	1,52	6.649,00	0,21
Уметност, забава и рекреација	5.932.214,00	0,82	1.899,00	0,06
Остале услужне делатности	1.167.766,00	0,16	-	

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2013

Графикон 1: Ниво укупних инвестиција по глави становника у РС и општини Књажевац за 2012. Годину

(Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2013)

2. ИЗВОЗ

Иако је укупна привредна слика наше општине релативно лоша, подаци о извозу ипак могу да охрабре.

Укупна спољно-трговинска размена у Тимочкој крајини у 2013. години износила је близу 600 милиона долара, извезено је робе у вредности 340 милиона долара, а увезено 260 милиона.

Укупан извоз остварен са подручја општине Књажевац, према подацима Регионалне привредне коморе, износио је 30 милиона долара у 2013. години, а увоз са подручја општине Књажевац износио је 15 милиона долара. У извозу се претежно појављују производи обућарске, дрвно-прерађивачке и пољопривредне делатности, док у увозу претежно доминира репроматеријал за обућарску и дрвно-прерађивачку индустрију.

Укупан извоз аграра са подручја Тимочке крајине у 2013. години износи 6 милиона долара, а из општине Књажевац извоз аграра износио је 4 милиона долара, што показује да је општина Књажевац у 2010. години учествовала са две трећине у извозу аграрних производа са подручја Тимочке Крајне.

Фирме које су извозиле у 2013. години са подручја општине Књажевац су: Falc East доо, S.C.S plus доо, Грин интернатионал, Пеко доо, Пластомет доо, Србина доо, Тимомед, Revita Factory, Шуком, Византа, Џервин АД, Fructa доо, Техномаркет доо Трговиште, Еко Стар, Алфа клима,

XXElateх, Мотокултиватор доо, Дис Комерц, Кран Инжењеринг, ОЗЗ Мартин & Младен, Језава, Термис...

Најзначајнији извозници који послују на територији општине Књажевац су:

„Falc East“ доо је најважнији страни инвеститор на територији општине Књажевац. Ова италијанска компанија је купила некадашњу фабрику обуће “Леда”, августа 2004. године. У склопу „Falc East“ доо, налази се и организациона јединица у Руми. Августа 2004. године предузеће је имало 500 запослених радника. У 2010. години било је запослено 1.100 радника, док је 2012. и 2013. године дошло до смањења броја запослених и тај број се креће између 600 - 800 запослених. Просечна нето плата износи око 25.000 динара. Предузеће се бави производњом дечије кожне обуће “Натурино”, за децу узраста од 2 - 12 година. Ова међународна компанија своје производе пласира у све земље ЕУ, као и на територији САД. Компанија „Falc East“ доо је добитник награде за извозника године на територији Републике Србије за 2009. годину.

„СЦС плус“ доо је основан 1997. године као већа радионица и запошљавала је око 20 радника са годишњом производњом од 30.000 сетова седишта и наслона за столице. Данас фирма броји око 100 радника, спада у предузећа средње величине у Србији и има годишњу производњу од преко 1.000.000 комада седишта и наслона за школски програм, шкољки за столице као и плоча од пресованог фурнира. Основни производи су седиште и наслон од пресованог. буковог фурнира. Производи се преко 500 различитих модела у различитим величинама према специфичним потребама и захтевима купаца. Производња школског намештаја и намештаја за установе је утростручена у последње три године. Током протеклог периода, производни процес је и значајно унапређен увођењем нових најмодернијих машина (високофреквентних генератора, високофреквентних преса, ЦНЦ обрадног центра) као и инсталацијом комплетне лакирнице. Око 90% производње се извози на тржишта Немачке, Холандије, Словеније и Белгије са тенденцијом освајања нових тржишта Европске Уније. У плану је и проширење производног програма како би се задовољила потражња највећих купаца.

„Десинг“ доо је основан са намером да се бави производњом и прометом адитива. Поред основне намене „Десинг“ је до данас свој производни програм обогатио најразличитијим високопрерађеним производима од воћа али и разноврсним производима од чоколаде, ваниле и карамеле. Развој производног програма настао је као одговор на посебне захтеве и потребе купаца, пре свега за сировинама за прехранбену индустрију које су се до тада увозиле из развијених земаља. Данас, предузеће „Десинг“ производи воћне пасте и сирупе за индустрију сладоледа; воћне и млечне топинге; пекарска пуњења; сирупе за „post-mix“ апарате и бомбонска пуњења, али и дорађује воћне концентрате за индустрију сокова и пића. Производни програм заокружен је дистрибуцијом и производњом прехранбених боја и арома. Током 2004. године „Десинг“ је проширио свој пласман и на инострано тржиште. У односу на ту прву годину приход од извоза је у непрестаном порасту а производи непрекидно проналазе нове купце. Главни купци у иностранству су: мултинационална компанија у области пекарске индустрије „Ваке Марк“ са седиштем у Мађарској, затим „Ledо“ из Загреба, „Nestle ice-cream“ Бугарска, „Европа“ и „Кондивик“ из Скопља. Улазак у систем добављача велике мултинационалне компаније намеће нове захтеве и нове циљеве. Пословање и политика предузећа темеље се на увођењу НАССР стандарда (почетком 2006), праћењу и контроли безбедности производних процеса, сталној едукацији радника, као и на континуираној провери задовољства купаца. „Десинг“ се налази на листи званичних добављача „McDonald’s“ а 2007. године је то и потврдио добијањем статуса одобреног добављача за компанију „Nestle ice-cream“. Према критеријумима Светске банке увршћен је на друго место међу 30 најбољих српских фирми. Главне купце на домаћем тржишту чине „Књаз Милош“, „McDonald’s“, „Фриком“, „Медела“, „Nestle ice-cream“ чиме предузеће не жели да умањи значај бројних купаца из кондиторске али и индустрије безалкохолних пића. У 2007. години круг великих купаца се

проширује уласком у систем „Metro Cash & Carry“ и ланац ресторана „Costa Coffee“ уз двогодишње присуство у ланцу ресторана „OMV“ бензинских пумпи. Данас предузеће „Десинг“ има 25 стално запослених радника. Такође, за пословање предузећа су трајно везани и многи спољни сарадници који пружају најразличитије услуге - од књиговодствених, комерцијалних и консалтинг услуга, па све до оних које су везане за успостављање и одржавање информационих система. У 2007. години завршена је адаптација магацинског простора са расхладним коморама укупне површине 360м² и отпочета је адаптација простора површине 430м² који су намењени проширењу производње воћних препаратација. Током 2008. године инвестиције су заокружене пуштањем у рад фабрике на укупној површини од 1.500м². У овој години у плану је и нова инвестиција у производну халу и ширење капацитета.

„Тимомед“ доо је основан 1989. године као основна организација копераната са 3 запослена и за 20 година рада и успешног пословања прерастао је у друштво са ограниченом одговорношћу са 24 запослена и годишњом прерадом од 500 тона меда. „Тимомед“ организује производњу примарних пчелињих производа: меда, воска, прополиса, полена и матичног млеча. Производња је делимично организована на сопственом пчелињаку са преко 500 кошница а остало код пчелара копераната. Количине примарних пчелињих производа које су потребне за ангажовање целокупних производних капацитета набављају се откупом од осталих пчелара који нису директни коперанти са подручја општине Књажевац, Зајечар, Неготин, Сокобања и шире на простору источне Србије. На овај начин у току године обезбеђује се мед у количини од око 500 тона. Прикупљени мед се у производним погонима класификује (шумски, ливадски, багремов, липов и цветни) и у различитим паковањима пласира на домаћем и иностраном тржишту. Осим меда који је основни производ, „Тимомед“ је присутан на тржишту и са другим пчелињим производима: прополис капи, полен, дијет мел, дијет бет, афермед, ефермел и погаче апитим. „Тимомед“ доста улаже у обуку својих кадрова. Резултати истраживања на пчелињацима „Тимомеда“ репрезентовани су на научно – стручним конференцијама код нас и у свету. Пчелињак „Тимомеда“ прерастао је у Центар за селекцију и репродукцију селекционисаних матица тимочког еко-типа. Испитивање, унапређење и контрола квалитета производа обавља се по највишим светским стандардима у сопственој лабораторији а и у лабораторијама Ветеринарског института у Зајечару, Југоинспекта, Центра за испитивање намирница у Београду, СП Лабораторије у Новом Бечеју и Института за хигијену и технологију меса у Београду. „Тимомед“ је учесник Новосадског сајма пољопривреде од 1998. године и од тада редовно излаже свој производни програм и презентира нове производе. Добитник је многобројних награда за асортиман и квалитет производа у групи меда. Међу најзначајнијим признањима су Мајска награда СО Књажевац за вишегодишње успешно пословање, Диплома „Проф. Јован Живановић“ за унапређење и развој пчеларства и признање Привредне коморе Србије за развој и унапређење привреде. 2009 „Тимомед“ осваја и Пехар шампиона квалитета на 76. Међународном сајму у Новом Саду. Тренутно „Тимомед“ послује са смањеним капацитетима.

„Тина интернационал“ ДОО је предузеће које наставља дугогодишњу традицију производње дечијег намештаја у Србији. Током година производње, углавном за захтевна инострана тржишта, 85% производа се извози. Производи се углавном извозе у земљама бивше Југославије, Француској, Великој Британији, скандинавским земљама, Немачкој, Чешкој, Канади и Израелу. Предузеће запошљава око 100 радника. Производни програм обухвата производњу кревета разних величина, колевке за децу, комода за повијање, ормара за одећу, столица за бебе и галантерије за животну средину у којој дете одраста. У јануару 2014. руководиоци „Тине интернационал“ су ухапшени због постојања сумње да су извршили кривична дела злоупотребе службеног положаја и утаје пореза, што доводи у питање будуће пословање овог предузећа.

„Тимберг“ доо је почео са радом 2007. године. Предузеће по подацима за 2012. годину је имало 4 стално запослена радника. Основна делатност „Тимберг“ доо је откуп, прерада и извоз воћа. Предузеће врши откуп свежег воћа (вишња, купина и шљива) на територији општине

Књажевац а прераду врши у погонима „Еуро Фриго“ Пирот и „Победа“ Прокупље. Главни готови производи су: вишња у алкохолу са коштицом и без коштице, дубоко замрзнута вишња са коштицом, дубоко замрзнута вишња без коштице роленд и блок, дубоко замрзнута купина роленд и блок, дубоко замрзнута шљива ручно сечена, пастер вишња и концентрати воћа. „Тимберг“ доо своје производе извози у земље Европске Уније (Немачка, Холандија, Француска, Аустрија), као и у Хрватску и Македонију. Реализован извоз у 2007. години је око 2.000.000 кг замрзнуте робе, око 700.000 кг вишње у алкохолу; у 2008. години око 2.500.000 кг замрзнуте робе, око 650.000 кг вишње у алкохолу; у 2009. години око 1.000.000 кг замрзнуте робе, око 400.000 кг вишње у алкохолу и у 2010. години око 1.000.000 кг замрзнуте робе и око 500.000 кг вишње у алкохолу.

„Шуком“ ДОО је основан 1994. године као предузеће за производњу котлова. Производи котлове на течно, чврсто и гасовито гориво, распона снаге од 20 до 5.000 KW. Поред домаћег тржишта Шуком извози котлове у све бивше југословенске Републике, Италију, Француску и Бугарску. Захваљујући извозу у Италији имају и „СЕ“ сертификат. Производња се одвија у сопственим халама са савременим машинама и искусним и обученим радницима. Поред котлова „Шуком“ је генерални заступник познатог италијанског произвођача горионика „Ecoflam“. Обезбеђује испоруку, резервне делове, сервисну мрежу и гарантни рок за све њихове горионике.

На територији општине Књажевац послује више предузећа која се баве текстилном индустријом – производња остале одеће, услужно шивење (ДОО „Текстил Мако тек 87“, СЗР „МДС“, ДОО „Махх line fashion“, ДОО „ФКФ“...). Производи ових предузећа 90% су намењени иностраном тржишту.

3. ЗАПОСЛЕНОСТ

Посматрајући званичне статистичке податке, морамо имати у виду да неке процене говоре да на њих треба додати још најмање 25-30% запослених на црно, као и да просечан број запослених на годишњем нивоу има знатне сезонске варијације. Такође, када говоримо о броју запослених у општини Књажевац, треба имати у виду да постоји и знатан број грађана који обављају пољопривредну делатност, а који нису обухваћени званичном статистиком.

Са друге стране званични статистички подаци о броју запослених дати су у наредној табели:

Табела 3: Број запослених на територији општине Књажевац у 2012 по делатностима

Укупно	5.820
Пољопривреда, шумарство и рибарство	86
Рударство	1
Прерађивачка индустрија	1.584
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	62
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	166
Грађевинарство	131
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	243
Саобраћај и складиштење	93

Услуге смештаја и исхране	33
Информисање и комуникације	48
Финансијске делатности и делатност осигурања	27
Пословање некретнинама	2
Приватни предузетници	1.845
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	131
Административне и помоћне услужне делатности	28
Државна управа и обавезно социјално осигурање	163
Образовање	547
Здравствена и социјална заштита	576
Уметност, забава и рекреација	36
Остале услужне делатности	18

Извор; Општине и региони у Републици Србији, 2013

Из Табеле 3. се може видети у којим делатностима је највише запослено становништво општине Књажевац, као и које делатности доминирају на територији општине. Види се да је становништво највише запослено у прерађивачкој индустрији, њих 1.584. Општина Књажевац има и велики број приватних предузетника, код којих је запослено 1.845 лица. Још увек је најмањи број запослених у сектору услуга, рударству, пословању некретнинама, као и финансијским делатностима и делатностима осигурања. Од целокупног броја запосленог становништва, 2.916 су жене, односно 50,1%.

4. НЕЗАПОСЛЕНОСТ

Општина Књажевац још увек има великих проблема када је у питању незапосленост. Тренутно стање незапослености, за месец децембар 2013. године, на територији општине Књажевац, приказано је у следећим табелама:

Табела 4: Незапослена лица по старости и полу на територији општине Књажевац, децембар 2013. године

Општина Књажевац		Укупно	4.271
		Жене	1.841
Године старости	15 – 19 година	Укупно	112
		Жене	39
	20 – 24 година	Укупно	324
		Жене	125
	25 – 29 година	Укупно	484

		Жене	214
30 – 34 година		Укупно	515
		Жене	232
35 – 39 година		Укупно	459
		Жене	223
40 – 44 година		Укупно	462
		Жене	218
45 – 49 година		Укупно	474
		Жене	233
50 – 54 година		Укупно	578
		Жене	274
55 – 59 година		Укупно	595
		Жене	273
60 – 64 година		Укупно	268
		Жене	10
65 и више година		Укупно	0
		Жене	0

Извор: Национална служба за запошљавање

На основу Табеле 4. види се да је на територији општине Књажевац, у децембру 2013. године, незапослено 4.271 лица, од тога је незапослено 1.841 жена. Када је у питању старосна граница, из Табеле 4. се види да је највећи број незапослених старости од 50 – 60 година и износи 1.173 незапослених лица. Такође, велики број незапослених лица је и старости од 20 – 30 година и износи 808. Највећа незапосленост присутна међу становништвом које се налази у средњем добу живота а управо је то популација која је некада имала запослење у великим фирмама током 70–тих и 80 – тих година.

Табела 5: Незапослена лица по степену стручне спреме и полу на територији општине Књажевац, децембар 2013. године

Општина Књажевац		Укупно	4.271
		Жене	1.841
Степен стручне спреме	I	Укупно	1.381
		Жене	654
	II	Укупно	74
		Жене	30
	III	Укупно	1.176
		Жене	349

	IV	Укупно	1.176
		Жене	577
	V	Укупно	16
		Жене	2
	VI-1	Укупно	168
		Жене	83
	VI-2	Укупно	46
		Жене	28
	VII-1	Укупно	231
		Жене	116
	VII-2	Укупно	3
		Жене	2
	VIII	Укупно	0
		Жене	0

Извор: Национална служба за запошљавање

Из Табеле 5. евидентно је да је највећи број незапослених лица на територији општине Књажевац, средње стручне спреме (III и IV степен) и износи 2.352 лица. Са високом стручном спремом (VII-1 и VII-2) на евиденцији Националне службе за запошљавање налази се укупно 234 незапослених лица. На основу овога се може закључити и каква је образовна структура на територији општине, односно да доминира становништво са средњом стручном спремом.

Табела 6: Подаци о незапослености и запошљавању на територији општине Књажевац, децембар 2013. године

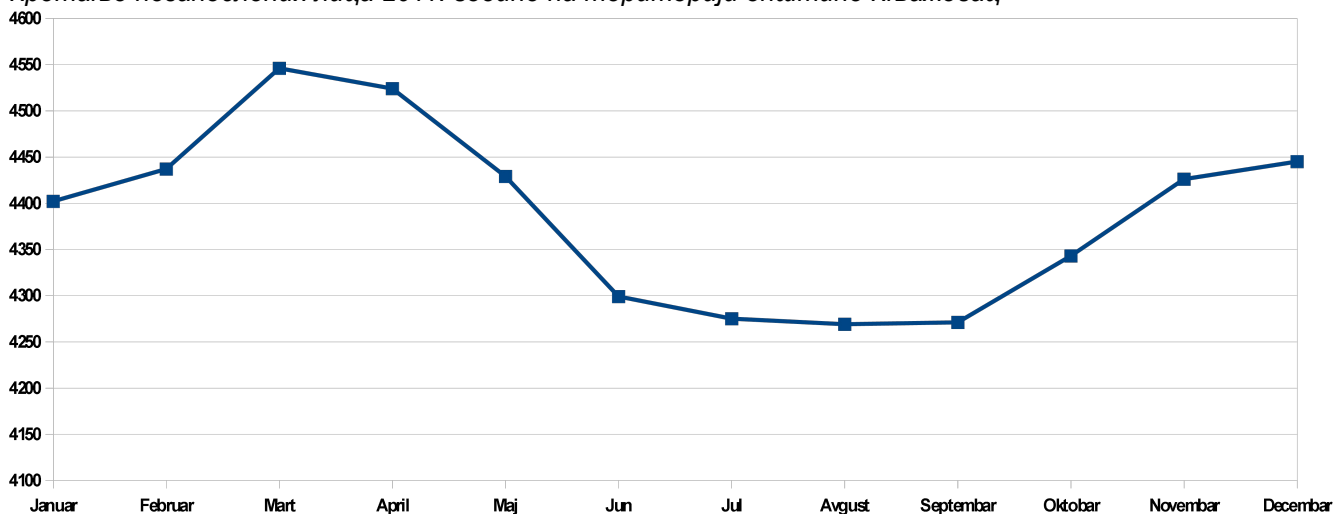
Незапослена лица		Новопријављени		Пријављене потребе за запошљавањем			Запошљавање				Запошљавање са евиденције	
Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Неодређено	Одређено	Укупно	Жене	Неодређено	Одређено	Укупно	Жене
4.271	1.841	187	80	20	0	20	252	106	37	215	91	43

Извор: Национална служба за запошљавање

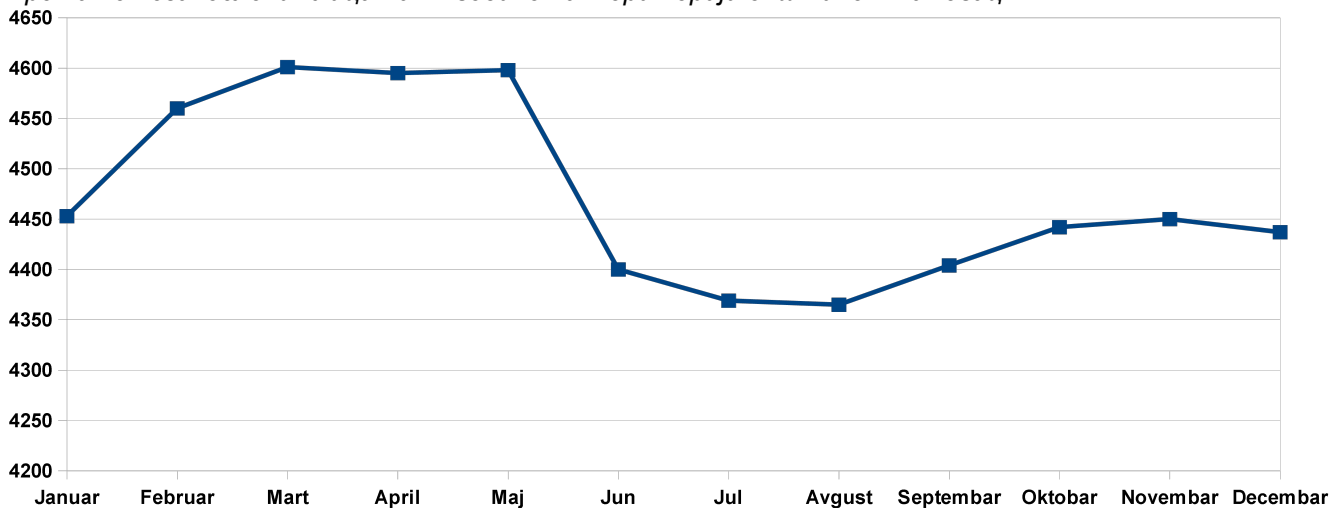
Табела 6. показује какво је стање на територији општине, у месецу децембру 2013. године, што се тиче новопријављених лица на евиденцији службе за запошљавање, какве су потребе за запошљавањем и колико је становништво запошљено са евиденције Националне службе за запошљавање. Видимо да је новопријављених 187 лица, од чега је 80 жена. Са евиденције Националне службе за запошљавање запошљено је 91 лице, од чега су 43 жене.

Графикон 2: Кретање броја незапослених

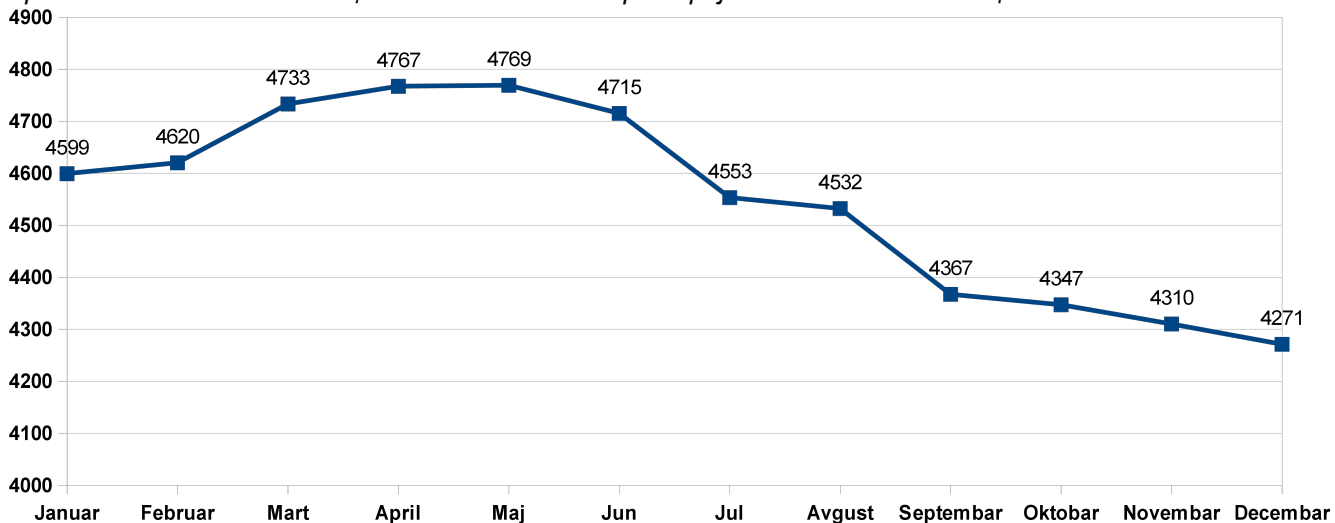
Кретање незапослених лица 2011. године на територији општине Књажевац

Кретање незапослених лица 2012. године на територији општине Књажевац

Кретање незапослених лица 2013. године на територији општине Књажевац

Извор: Национална служба за запошљавање

Графикон 2. показује да се број незапослених лица у другој половини године (у периоду од јула 2013. године до децембра 2013. године) креће од 4.553 до 4.271 лица. У другој половини године, што се види из графикона, дошло је до смањења незапослености на територији општине Књажевац. Из графикона се види да број незапослених лица константно варира. Најмањи број незапослених је у време сезонских пољопривредних радова. У том периоду, због пољопривредних радова, долази до смањења незапослености јер се људи у већем броју запошљавају у предузећима која се баве производњом, откупом и прерадом пољопривредних производа. Узимајући у обзир и неке претходне године, долази се до закључка да је тренд кретања незапослености из године у године исти, кад је у питању сезонско кретање незапослености.

5. ЗАРАДЕ

У процесу хармонизације званичне статистике са међународним статистичким стандардима, Републички завод за статистику од јануара 2011. године, услед преласка на нову Класификацију делатности, није у могућности да публикује податак о просечној заради у привреди. Наиме, са становишта важеће Класификације делатности више не постоји подела на привреду и ванпривреду, па у том смислу дефиниција привреде за потребе статистичке обраде не постоји.

Некада значајна разлика између просечних зарада у привреди и укупних просечних зарада последњих година се смањила, тако да у 2010. години просечне нето зараде у привреди представљају 94,8% укупне просечне нето зараде у Републици Србији. Пошто је појединим прописима предвиђено усклађивање одређених примања према просечној заради у привреди, уместо овог податка може се користити укупна просечна зарада у Републици Србији са евентуално измењеним коефицијентима усклађивања или други расположиви подаци.

У Табели 7. је дат преглед просечних бруто зарада у Републици Србији, Зајечарском округу и општини Књажевац.

Табела 7: Преглед просечних бруто зарада за септембар, октобар и новембар 2013. године

	Септембар	Октобар	Новембар
Република Србија	59.162	60.102	60.893
Зајечарски округ	50.632	50.392	50.643
Општина Књажевац	41.567	42.418	39.546

Извор: Републички завод за статистику

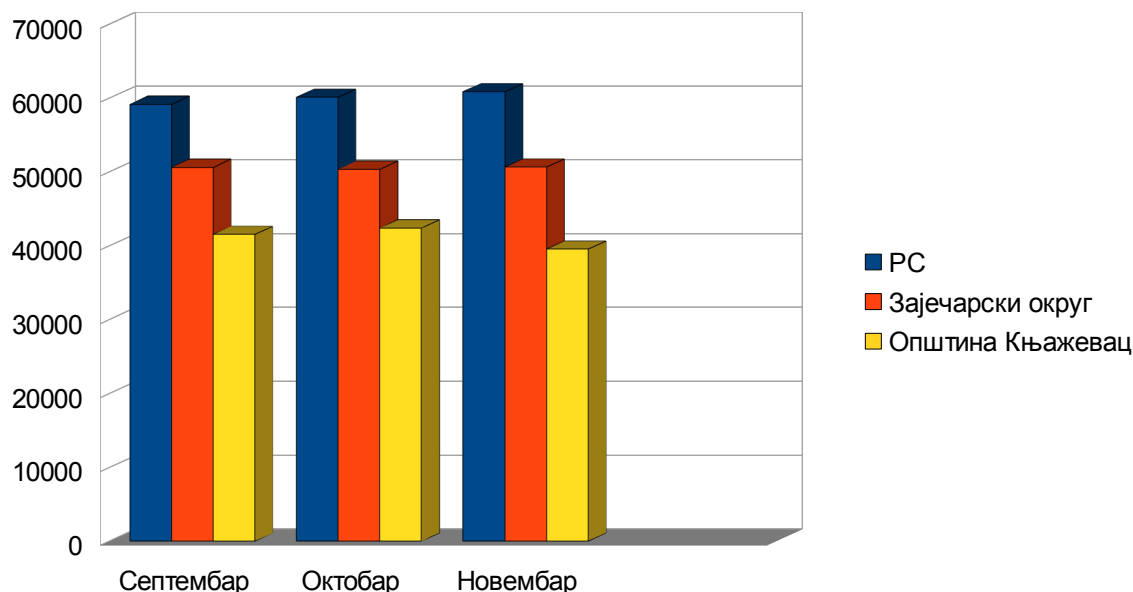
Табела 7. показује кретање просечних бруто зарада запослених у општини Књажевац за септембар, октобар и новембар 2013. године. Да би се направило поређење дати су и подаци о просечној бруто заради и за Републику Србију, као и за Зајечарски округ. Види се да је просечна бруто зарада у општини Књажевац константно мања у односу на просечну бруто зараду на територији Републике Србије. Такође, види се да је просечна бруто зарада у општини Књажевац мања и у односу на Зајечарски округ.

Иако ова разлика указује на разлику у привредном положају општине Књажевац у односу на остатак Србије, треба имати у виду да методологија обрачуна зарада фаворизује општине у

којима су концентрисане републичке установе које се финансирају из буџета и то из два разлога: пре свега зато што су просечне плате у овим установама углавном на нивоу или више од просека, али и због још увек присутног плаћања зарада „на руке“.

Такође, треба имати у виду и чињеницу да је највећи број грађана наше општине запослен у прерађивачкој индустрији и то у текстилној и обућарској која традиционално има најниже зараде.

Графикон 3: Преглед просечних бруто зарада за септембар, октобар и новембар 2013. године

Извор: Републички завод за статистику

Тренд да су зараде у нашој општини константно ниже у односу на републички просек јасно је видљив и из следеће табеле:

Табела 8: Преглед кретања просечних нето зарада у периоду 2006 - 2012

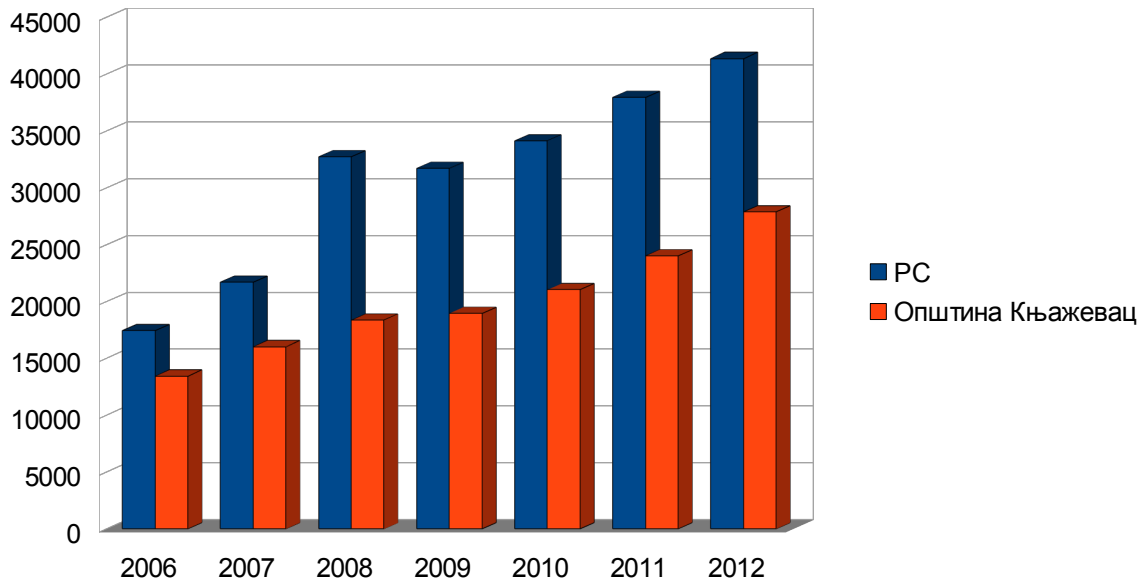
Просечна нето зарада (по годинама)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Република Србија	17.443	21.707	32746	31.734	34.142	37.976	41.377
Општина Књажевац	13.450	16.028	18.359	18.977	21.045	24.028	27.878

Извор : Општине и региони у Републици Србији, 2013

Табела 8. показује преглед кретања просечних нето зарада у периоду од 2006 – 2012. године, на територији Републике Србије и општине Књажевац. Види се да просечна нето зарада има стални тренд повећања у посматраном седмогодишњем периоду. Из Табеле 8, такође се види и разлика у просечним нето зарадама на територији Републике Србије и општине Књажевац. Општина Књажевац и даље заостаје у примањима у односу на републички просек. Упоредни

преглед просечних нето зарада између републичког просека и просека општине Књажевац дат је и на Графикону 4.

Графикон 4: Кретања просечних нето зарада у периоду 2006 - 2012

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2013

6. ПОЉОПРИВРЕДА

6.1. Прерадни капацитети

Активни прерадни капацитети

Најзначајнији прерадни капацитети битни за пољопривреду Књажевца су:

- **Џервин** је био носилац развоја пољопривреде у Књажевцу и Зајечарском региону. Остваривао је значајну сарадњу са индивидуалним сектором, имао атрактиван производни програм за домаће и инострано тржиште и велике производне капацитете. ППК „Џервин” је у свом саставу поред капацитета за прераду грожђа у вина и ракије имао и прераду воћа у сокове и концентрате који су били извозни артикли. Као засебне јединице комбината радиле су хладњача, „Тимофлора”, фабрика за прераду и конзервисање воћа и шумских плодова, стакленик на 6 ха и

фабрика сирева „Џерси“. Посебну мрежу је чинило 14 земљорадничких задруга које су покривале целу територију општине. Четири задруге су имале мање погоне за прераду млека у сиреве и качкаваље док су две (Минићево и Жлне) имале мини кланице. Задруге су поседовале значајне капацитете у сточарству. Поред сопствених плантажа „Џервин“ је у сарадњи са задругама, које су биле организатори пољопривредне, махом воћарске, производње (виногради, вишња, шљива и купина) имао производњу на комасираним комплексима у многим селима Књажевачке општине. „Џервин“ је приватизован, али се током неколико минутих година активност сводила на услужно хлађење производа приватницима. У 2013. години, након нове продаје из стечаја, долази до оживљавања пороизводње, али прави ефекти очекују се тек у наредним годинама.

- „Тимомед“ д.о.о. се бави производњом, откупом, прерадом и паковањем меда и пчелињих производа. Капацитет има извозне стандарде квалитета.
- **Мали вински подруми** – Има их 15 (петнаест). Процењени укупни годишњи капацитет винарија износи око 35 вагона. Неки од ових подрума производе врхунска вина која се продају по ексклузивним ресторанима. Највећа од њих је винарија „Јовић“ која производи врхунска вина и има смештајне капацитете од око 10 вагона. Годишњи капацитет ове винарија је 50.000 литара вина и 5.000 литара ракије. Такође, присутно је и неколико произвођача воћних ракија и траварица.
- На територији општине раде три **мини сушаре**. Сушаре углавном нису специјализоване за једну врсту производње већ суше печурке, сакупљено биље, шипурак, воће...
- У селима Штрбац и Слатина су активни **млинови** који раде услужну мељаву, док млин у Дебелици поред услужне мељаве врши и продају брашна.

На територији општине производну делатност обавља неколико предузећа која су регистрована на територији других општина. Ова предузећа имају значајну улогу у пољопривреди општине и то су:

- Предузеће „Десинг“ је регистровано у Београду, али се у Књажевцу обавља откуп воћа и производња топинга и воћних прелива. Завршава хладњачу и пресељење производног погона за топинге и надеве
- АД Имлек Зајечар који сакупља млеко од произвођача у општини Књажевац.

Удужење произвођача вина и ракије „ВИР“ окупља петнаест регистрованих подрума који се баве производњом вина и ракије. Укупна производња вина у подрумима члановима удружење „ВИР“ креће се око 350.000 литара вина а ракије око 20.000 литара.

Прерадни капацитети који нису у функцији

У Књажевцу се уз активне прерадне капацитете налази и одређени број привредних субјеката који није у функцији већ дуже време. Највећи број ових предузећа је капацитетом и бројем запослених представљао носиоце развоја не само пољопривреде већ целокупне привреде Књажевца.

Фабрика сирева „Џерси“ доо је у стечају од 22.02.2010. године. Иако је предузеће годинама било један од лидера у производњи млечних производа и било значајан извозник, као и откупљивач млека у општини Књажевац, као и чињенице да је имало значајне инвестиције у прерадне капацитете, није успело да се извуче из проблема насталих као последица интереса

инвестиционог фонда који је приватизовао. Фабрика, за разлику од свих других предузећа која нису успела да преживе транзициони период није пролазила кроз дугогодишњу деградацију, тако да су капацитети у доброј мери очувани, те је за очекивати да буде купљена из стечаја и да обнови производњу.

Књажевачка млекара која је била у приватном власништву је престала са радом. Карактерисала се малим откупом млека, од 250-300 t.

6.2. Пољопривредна инфраструктура

У општини је изграђена зелена пијаца на 6.090 м². Пијаца ради средом и суботом. У оквиру пијаце се налази наткривени део на око 800 м². Сточна пијаца послује у оквиру зелене пијаце и на њој се првенствено продају прасад. Најзначајнија места за откуп стоке представљају вашари. У Књажевцу и Минићеву се годишње организује око 10 вашара, а у селу Кални два вашара годишње. Регистрованих сточних гробља и кафилерија нема.

Старе задруге су углавном престале са радом, и немају функцију и улогу у развоју села какве су имале 70-тих и 80-тих година прошлог века. У општини постоји неколико пољопривредних удружења од којих су најзначајнија:

- Удружење одгајивача говеда „Торлак“
- Удружење воћара општине Књажевац
- Удружења пчелара „Липа“
- Удружење воћара „Нектар“
- Удружење произвођача вина и ракија
- Центар за одрживи развој села „ЦОРС“
- Удружење повртар „ТИМОПОВРТ“
- „Zoo Team“ (основна матична служба) врши матичење говеда и оваца.

Доо „Агрознање“ Зајечар је пољопривредна стручна служба која покрива општину Књажевац и која би требала да пружа саветодавне услуге пољопривредним произвођачима али то тренутно није случај. Доо „Агрознање“ је једина ПСС у Србији која је у приватном власништву а финансира се средствима Министарства пољопривреде.

Откуп пољопривредних производа је делимично организован, али пољопривредници немају уговоре са откупљивачима и прерадним капацитетима. Прерадни капацитети и откупљивачи не помажу фармерима у процесу развоја пољопривредне производње.

Општина има Фонд за развој пољопривреде чији је буџет износио тридесет милиона динара у последње две године. Планирани буџет за 2014 је смањен на 25 милиона динара због одлуке Владе Србије да све локалне самоуправе морају да умање планирана средства за субвенције. Кроз средства Фонда су обезбеђене значајне субвенције за пољопривреднике са територије наше општине.

6.3. Пољопривредни систем

Воћарство

Пољопривреда је важна привредна грана у књажевачкој општини. Међутим за разлику од осталих општина Зајечарског округа, у општини Књажевац је заступљенија воћарско - виноградарска производња у односу на ратарство, па и сточарство. Најзначајније воћне врсте су: вишња (облачинска), шљива (стенлеј, чачанска родна, чачанска рана и др.), купина (блек сатен, халл торнлес, чачанка и др.), јабука и у мањој мери друго воће. Величина поседа под вишњом се углавном креће од 0.5 до 1 ха (ређе 1 до 4 ха). И виноградарство је значајније заступљено у поређењу са другим општинама источне Србије.

Површине под наведеним културама крећу се: вишња око 1200 -1300 ха (од тога је око 500 ха младих засада, који још нису у роду), шљива око 100 ха, дуња 50 ха и купина око 25 ха. Просечан принос вишања у општини Књажевац варира и креће се од 12.000 до 15.000 кг/ха што је знатно више од просека у РС који износи 8.900 кг/ха. Укупна годишња производња вишања на територији општине Књажевац креће се око 10.000 тона што чини око 15 % укупне производње вишања у РС. Главни откупљивачи вишања су: Џервин доо, Тимберг доо, СТР Језгро, Медопром доо, Мартин и Младен доо и Трговина Горан доо.

Ратарство

Најважније ратарске културе су, као и у већини других општина, кукуруз и пшеница. Остале ратарске културе, попут јечма и овса, су знатно мање присутне. Ратарску производњу карактеришу ниски до осредњи производни резултати. Процењени приноси пшенице су око 3.000-4.000 кг/ха, кукуруза 5.000-6.000 кг/ха и јечма испод 3.000 кг/ха. Пшеница се мења у локалним млиновима. Значајне количине произведених ратарских култура остају на газдинству, и служе за исхрану стоке. Већи произвођачи заснивају ратарску производњу на 6-10 ха, међутим, у општини има и великих произвођача који заснивају ратарску производњу на преко 15 ха. Ови произвођачи остварују високе приносе у ратарској производњи уз потпуну примену агротехничких мера. Већа газдинства рентирају земљу ради успостављања ратарске производње, првенствено кукуруза и пшенице.

Повртарство

Производња поврћа се заснива, углавном у баштама, и на малим парцелама величине до 0,5 ха. У општини има произвођача који у значајнијој мери примењују агротехничке мере у повртарској производњи, имају производњу у малим пластеницима.

Стакленик, површине од 6 ха је 2011. године издат у закуп предузећу ПД „МБА Патриот“, на 15 година. Стакленик је био у изузетно руинираном стању (закоровљен, искривљене конструкције, без више од 40% стакла). Закупац је успео да га очисти и организује производњу за пролећно – летње услове. Није покренута производња у заштићеном простору, јер улагања за стакло и систем грејања (који тагође недостаје) би била изузетно велика.

Производња поврћа на малим газдинствима нарочито је заступљена у долини Белог Тимока у селима: Штипина, Доње и Горње Зуниче, Равна, Дебелица. Трновац и Дреновац. Највећи број наводњаваних парцела у општини се користи за повртарску производњу. Доминантне повртарске културе су паприка, кромпир, купус и парадајз. У мањој мери се гаје лук, шаргарепа,

краставац, бели лук, пасуљ и остало поврће. Повртарска производња на највећем броју газдинстава, међутим, није намењена тржишту. Код газдинстава која производе за тржиште пласман се обавља на локалним пијацама или се поврће (кромпир и лук) продаје откупљивачима у селу који плаћају на лицу места. У општини нема прерадних капацитета који откупљују или прерађују повртарске културе.

Сточарство

С обзиром на природне предиспозиције у општини се гаји релативно мали број фармских животиња. Број грла говеда се смањује у последњих тридесет година, и у овом тренутку износи свега 2.949 грла (Попис пољопривреде 2012). У општини је мало произвођача са великим бројем грла говеда, и то је основна разлика у односу на друге општине Зајечарског округа у којима се већ формирао одређени број специјализованих фарми. У највећем броју села постоји по један до два произвођача са пет или више крава, а у значајном броју села произвођача са пет или више крава нема. Просечна газдинства на путу специјализације имају 5-6 крава. Села у којима се наводи постојање већег броја газдинстава са преко пет крава су Бучје, Јаковац и Дебелица. Села у којима се одгаја нешто већи број говеда у односу на друга села су Ћуштица, Бучје Јаковац, Влашко Поље, и Дебелица. Највеће газдинство има 50 крава, и налази се у Слатини у којој има још пет до шест већих говедарских газдинстава. Велико газдинство са скоро 40 грла се налази и у селу Вина. Просечна млечност крава је 10-15 л млека на дан, мада има домаћинстава са око 20 литара млека по крави на дан. Просечна производња млека по грлу износи испод 5.000 л млека по лактацији. Мужа је углавном ручна или малим покретним машинским музилицама. Откуп млека на терену није организован. Фармери немају уговоре са млекарима и заштиту да ће млеко бити плаћено. У одређеном броју газдинстава се производи сир и други млечни производи који се пласирају на локалном тржишту. Кућна производња млечних производа је израженија у Књажевцу у односу на друге општине Зајечарског округа. Основни производ је крављи и мешани крављи зрели сир, као и мрвљени сир. Кућни капацитети за производњу сира у највећем броју случајева нису регистровани и контролисани од стране ветеринарске и санитарне инспекције. Производна технологија није стандардизована и зависи од произвођача, сезоне, травњака итд.

Откуп јунади у највећем броју случајева врше закупци и откупљивачи који купују стоку по вашарима и селима. Посебно значајни вашари за продају јунади су вашари у Минићеву и Књажевцу, а важан је и вашар у Кални.

Јунад се најчешће продаје са око 160 кг (распон 150-200 кг). У мањем броју случајева се продаје утовљена јунад тежине око 500 кг (распон 400-600 кг) телесне масе.

Велико смањење сточног фонда евидентно је и код других врста стоке. По попису пољопривреде из 2012, видимо да на подручју општине Књажевац има 9.500 свиња, 13.500 оваца, 1.365 коза, око 100 коња и око 60.000 живине. И ту је врло мало заступљена крупна, фармерска производња.

Од 2.900 газдинстава која држе свиње, више од 60% их има до 2 комада, а само 30-ак газдинстава има више од 30 комада. На територији целе општине свега 5 газдинстава држе између 50 и 100 јединки.

Овце се узгајају на око 1.900 газдинстава, а од тога чак 80% има мање од 10 грла. Само 2% (46 газдинстава) држи између 20 и 50 грла. Слично као и код свиња, најмањи број, свега 8 њих, има између 50 и 100 грла, док само једно газдинство држи преко 100 грла (али не више од 200). Од пописаног броја оваца, око 50% иде на испашу. Неискоришћена могућност за овчарство је заиста велика, јер на 1.202 км² територије може да се чува и 50 пута више оваца.

Код живинарства, за само око 3% држаоца живине може се сматрати да производе и за тржиште. Међу њима свега 5 газдинстава има више од 500 јединки.

Пчеларство

У општини је значајно развијена екстензивна производња меда. Највећи пчелари су окупљени у Удружењу пчелара општине Књажевац "Липа" које има око 90 чланова и 5.000 кошница. Мимо удружења има још између 100-200 пчелара који поседују још близу 8.000 кошница. Према попису пољопривреде из 2012. у општини Књажевац има укупно 13.025 пчелињих друштава. Укупна годишња производња меда коју остварују чланови удружења на територији општине износи 100 тона, док су процене да пчелари изван удружења остваре још толико, тако да је заједно са производњом „Тимомед“-а укупна годишња производња меда на територији општине око 250 тона. Лидер у пчеларству на територији општине и највећи откупљивач меда је предузеће „Тимомед“ које може да се похвали бројним признањима и медаљама за квалитет производа освојеним на престижним сајмовима. Предузеће је добило и сертификат о уведеном НАССР систему контроле безбедности хране и извозни број за извоз робе на светско тржиште.

Рибарство

У општини постоје повољни услови за узгој калифорнијске пастрмке. Изузимајући пар газдинстава која се баве узгојом калифорнијске пастрмке на малим површинама, овај потенцијал готово да није искоришћен.

6.4. Подршка развоју пољопривреде

Повољни климатски услови, морфолошки и педолошки састав земљишта као и хидролошки услови изузетно су погодни за развој свих облика пољопривредне производње на територији општине Књажевац. Од 1.202 km² укупне површине територије, обрадиве површине учествују са 57%, што је изузетно повољан однос. Такође, велики проценат становништва општине Књажевац живи на селу и бави се пољопривредом. Поред сеоског становништва приходе од пољопривреде имају и становници који живе у граду, обрађујући породична имања на селу.

Имајући у виду да су улагања у пољопривредну производњу у претходном периоду до 2012. године била доста мала, а положај пољопривредних произвођача из године у годину све лошији, залагање за издвајање већих буџетских средстава за развој пољопривреде, у 2012. години представља један велики помак за унапређење пољопривредне производње на територији општине Књажевац.

Основни производни проблеми у пољопривреди Књажевца су недостатак и/или застарелост пољопривредне механизације, уситњен посед, напуштене земљишне површине и сточарски објекти, недовољна примена агротехничких мера, недостатак знања, недостатак финансијских средстава за обнављање или проширење производње, немогућност добијања повољних кредита, скуп репроматеријал. Наведени проблеми резултирају ниским производним резултатима.

Локална самоуправа има важан задатак и она мора бити креатор и промотер развоја

пољопривреде и руралног развоја. На тај начин стварањем повољних услова у складу са потенцијалом и потребама, континуитетом у развојним делатностима, кадровским, институционалним, пословним решењима, финансијском подршком, може у великој мери допринети бржем развоју пољопривредне производње и сеоског подручја.

Општина Књажевац је кроз Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја током године 2012. и 2013 године пружила значајну подршку регистрованим пољопривредним газдинствима (На основу пописа пољопривреде из 2012. године на територији општине Књажевац налази се 5010 пољопривредних газдинстава). Средства издвојена на позицији Аграрног фонда у буџетима за предходне две године износила су 60.000.000,00 динара.

Програм развоја воћарства је изазвао највеће интересовање пољопривредних произвођача и имао је циљ да се кроз субвенционисање набавке садног материјала и формирање трајних засада у воћарској производњи директно утиче на повећање површина под воћем.

Резултати овог програма су нових 450 ха под вишњом, 50 ха под дуњом и 50 ха под шљивом. Број корисника субвенција за развој воћарства током 2012-2013 године је преко 700 регистрованих пољопривредних газдинства са територије општине Књажевац. За ову намену издвојено је близу 45.000.000,00 динара у 2012. и 2013. години.

Програм развоја сточарства је био усмерен ка поправци расне структуре у овчарству и увећању сточног фонда у говедарству. Сточни фонд РС па и општине Књажевац бележи негативан тренд у последњих десетак година.

Повећање сточног фонда је мера програма развоја сточарства, и она је се огледала у подршци пољопривредним газдинствима која су увећала сточни фонд у говедарству. За ову меру у 2013 је издвојено 5.000.000,00 динара.

Поправка расне структуре у овчарству је мера којом је субвенционисано 15 пољопривредних газдинстава за набавку и формирање матичног запата током 2012 и формирана је репродуктивна фарма за производњу приплодних јагњади расе виртенберг. За ову меру током 2012-2013 издвојено је 5.000.000,00 динара.

Субвенционисање набавке опреме за наводњавање у повртарству је мера која је такође реализована у 2012-2013. Наводњавање доприноси повећању приноса и стабилизацији биљне производње, наводњавањем се може стабилизovati, односно увећати производња хране. Суфинансирање набавке опреме за наводњавање је дало значајан подстицај повртарској производњи. Набавка опреме суфинансирала је се у износу од 50 % од вредности инвестиције, максимално 50.000,00 по кориснику. За ову меру укупно је издвојено близу 1.500.000,00 динара.

Подршка развоју органске пољопривредне производње је пружена кроз организацију сета предавања о органској пољопривреди и подизању свести код наших пољопривредника о значају производње здраве хране као шансе за остваривањем прихода који су далеко већи од конвенционалне производње. Током 2013 године у процес сертификације ушло је 5 пољопривредних газдинства која се баве пчеларством. За ову меру током 2012-2013 године утрошено је 500.000,00 динара.

7. ТУРИЗАМ

Најзначајнији туристички потенцијал општине Књажевац је Парк природе "Стара планина". Стара планина представља природно богатство изванредног значаја, и има одличне предиспозиције за развој туризма. Туризам у Парку природе „Стара планина“ је у повоју.

Развој туризма на Старој планини почео је оног тренутка када је држава препознала вишедеценијску тежњу народа овог краја да оно што је природа дала искористе за економски напредак и развој. Први хотел на Старој планини, на Јабучком равништу, отворен је крајем децембра 2011. године. У његову градњу држава је уложила скоро 30 милиона евра. Хотел категорисан са четири звездице, налази се на Јабучком равништу на 1.350 метара надморске висине, смештајни капацитети су 380 кревета у 146 соба на 26.000 метара квадратних.

Њиме од 2012. газдује аустријска компанија "Фалкенштајнер". Хотел је посебно усмерен на потребе породица и нуди висококвалитетан спој доброг кулинарства и широку понуду спортских активности. Изградња хотела представља први гринфилд пројекат у оквиру развоја планинског туризма у Србији у последњих двадесет година.

У оквиру пројекта израђена је и прва затворена ски гондола у Србији којом је омогућен превоз скијаша до врха Бабин зуб одакле полазе ски стазе укупне дужине 13 километара. Полазна станица гондоле је код хотела на Јабучком равништу. Њен иницијални капацитет је 1.200 скијаша на сат, са могућношћу проширења до 2.400 скијаша.

Прича о развоју планинског туризма на Старој планини овде се не завршава. Мастер планом за развој туризма на Старој планини је предвиђено да у завршној фази буде урађен смештајни капацитет са 22.000 кревета.

У 2013. години општину Књажевац је посетило 9.826 туриста а остварено је 36.685 ноћења. Страних гостију било је 1.917, док домаћих знатно више - 7.909. Од укупног броја ноћења, 6.704 односило се на стране госте. Број туриста у хотелу Стара планина у периоду 01. 01. 2013. - 31. 01. 2013. био је 8.962, од тога 1.827 страних туриста а знатно више домаћих. У хотелу је остварено 27.439 ноћења, 21.827 се односи на домаће туристе. Што се тиче Планинарског дома на Бабином зубу у првој половини године смештајни капацитети били су намењени за раднике, тако да је у другом делу године стављен у функцију туриста. У овом временском периоду остварено 1.000 ноћења за домаће и 100 за стране туристе. Број категорисаних објеката у сеоском туризму је 29 са смештајним капацитетом од 352 лежаја. У протеклој 2013. години 582 туриста је боравило и било смештено у сеоким домаћинствима, од тога 51 је страни туриста док остало су домаћи гости. Укупно је остварено 1.080 ноћења, 166 ноћења су страни гости. На територији књажевачке општине 38 објеката је опремљено и намењено за бављење туризмом са смештајним капацитетом од 1.118 лежаја. У самом граду Књажевцу је 6 смештајних објеката са 266 лежаја.

Табела 9: Преглед кретања броја туриста

Туризам 2012. године						Туризам 2013. године					
Туристи			Ноћење туриста			Туристи			Ноћење туриста		
Свега	Домаћи	Страни	Свега	Домаћи	Страни	Свега	Домаћи	Страни	Свега	Страни	Домаћи
13234	11900	1334	36191	33246	2945	9826	7909	1917	36685	6704	29981

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2013 и подаци Агенције за развој

Потенцијали за развој сеоског туризма активирани су спорадично, локалним иницијативама и недовољно су организационо повезани са водним, планинским, бањским, ловним и риболовним и другим видовима туризма.

Туристички производи нису у довољној мери комерцијализовани на домаћем, а посебно на иностраном тржишту. Туристички развој општине Књажевац, највише зависи од адекватног маркетинга и анимирања комерцијалне туристичке и рекреативне тражње као и подизања конкурентности. Интерес иностране туристичке тражње неће бити масовније привучен само потенцијалима Старе планине, већ првенствено побољшањем квалитета смештаја и целогодишње туристичко-рекреативне понуде у простору у комбинацији са мотивима очуване природе и културне баштине, етно-баштине села и органске хране.

Јаки су и локални интереси за заштитом простора и за одрживим развојем туризма као потенцијалним покретачем привредног напретка. Носиоци промоције туризма, координације понуде и потражње и културно-едукативне делатности у туризму је Туристичка организација општине Књажевац.

Општина Књажевац има потенцијала за развој следећих видова туризма (дефинисани Акционим планом развоја туризма општине Књажевац 2011 – 2016.):

- спортскорекреативног,
- сеоског,
- еколошког,
- туризма специјалних интересовања,
- културно-манifestационог.

Потенцијал за развој спортско – рекреативног туризма се посебно односи на Стару планину и Ргошку бањицу. Главни потенцијали развоја туризма су алпско и нордијско скијање на Старој планини, водотоци и други потенцијали за летњу рекреацију, лов и риболов, уз укључивање подпланинских села у туристичку понуду. Стару планину карактерише висок степен очуваности природе и природне средине, разноврсни облици флоре и фауне, биогеографска обележја, уз услов интензивније и организоване заштите, презентације и контролисаног коришћења.

Значајни потенцијал представља и богата културна баштина (нарочито археолошка налазишта, споменици културе, етно-вредности традиционалних села и манифестације у функцији туризма), уз интензивнију и организовану презентацију и коришћење, обнову запостављених традиционалних заната и др. Приоритетне туристичке локације су: археолошка налазишта Равна – Timacum minus, Манастир Горња Каменица, Црква св. Богородице, Црква св. Тројице.

Постоје потенцијали за даљи развој туризма у Ргошкој бањи. Драгоцену допуну бањском туризму могу да представљају природни потенцијали и културна баштина у окружењу који интегришу неколико других видова туризма као што су излетнички, еколошки, водни, културолошки, сеоски, ловни, спортски и др.

Потенцијали за излетнички, еколошки и спортско-рекреативни туризам, као и туризам специјалних интересовања (спелеологија, бициклизам и др.), су првенствено у морфометријским, климатским и биолошким погодностима за планинарење, боравак у очуваној природи, активну спортску и општу рекреацију, спелеологију и др.

Обилје природних богатстава и здрава животна средина дају предуслове за развој сеоског и

комплементарних видова туризма, заснованог на гостопримству и изворности сеоског домаћинства, са целогодишњом понудом (еко, етно, ловних и других програма, производње здраве хране, етно-занатских производа, сакупљање шумских плодова и др.). Услов развоја сеоског туризма је функционално повезивање са туристичким и рекреативним комплексима, центрима и местима комерцијалне понуде других облика туризма (наутички, планински, бањски, градски и др), као и комунално и инфраструктурно опремање сеоских подручја и уређење етно-села.

Основна опредељења дугорочног концепта развоја туризма и рекреације су:

- туризам ће бити основа развоја оних простора, који располажу атрактивним мотивима за туристичку и рекреативну тражњу првенствено клијентеле из Ниша, Београда (и других већих и ближих градова из регионалног окружења) и иностранства, а делом и са подручја општине развијаће се као алтернативна делатност на другим просторима (под режимима заштите, сеоским подручјима и сл.) и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју;
- према природним и створеним потенцијалима, развој туризма и рекреације засниваће се на интегрисаној целогодишњој туристичко-рекреативној понуди Старе планине, Ргошке бањице, културно историјских знаменитости села, ловишта и др., којима ће уједно бити обухваћене и све остале значајне вредности подручја;
- туризам ће активирати развој комплементарних активности и структура (села, пољопривреде, мале привреде, јавних служби и објеката, инфраструктуре и др.), подржати и унапредити заштиту и културолошку презентацију природе, природних и културних вредности, као темељних ресурса и услова укупног, здравственог, еко, етно и других видова туризма, производње еко-хране и сл.

За привлачење домаћег и иностраног капитала развијаће се атрактивни и профитабилни програми постојеће и нове туристичке понуде.

Књажевачка општина, с обзиром на туристички потенцијал којим располаже, има велике шансе да заузме примат у овом делу Србије ако у наредном периоду обезбеди добру инфраструктуру која се у развијеним земљама подразумева.

8. ПРЕДУЗЕЋА НАД КОЈИМА ЈЕ ПОКРЕНУТ СТЕЧАЈНИ ПОСТУПАК

1. ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ ЗА ПРОИЗВОДЊУ „Н.Ј.КОМПАНИЈА „КЊАЖЕВАЦ, КЊАЗА МИЛОША БР.11

Друштво са ограниченом одговорношћу за производњу „Н.Ј. компанија“ Књажевац налази се на адреси Књаза Милоша бр. 11. Правна форма предузећа је ДОО. Над предузећем је покренут стечајни поступак 11.05. 2011. године, број судског решења: Ст.146/2011. Надлежан је Привредни суд у Зајечару. Основна делатност предузећа је производња намештаја за пословне и продајне просторе. Матични број предузећа је 17445448, а порески идентификациони број (ПИБ) 102203307. Стечајни управник који води стечајни поступак је Бобана Михајловић. Стечајни судија је Милена Стевановић.

2. ДРУШТВЕНО ПРЕДУЗЕЋЕ НА АКЦИЈЕ „ИМТ ФАБРИКА МОТОКУЛТИВАТОРА И МОТОРА“ КЊАЖЕВАЦ, 22. ДЕЦЕМБАР БР. 25

Друштвено предузеће на акције „ИМТ фабрика мотокултиватора и мотора“ Књажевац налази се на адреси 22. Децембар бр. 25. Над предузећем је покренут стечајни поступак 14.12.2010. године, број судског решења: Ст.447/2010. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Основна делатност предузећа је производња машина за пољопривреду и шумарство. Матични број предузећа је 07980213, а порески идентификациони број (ПИБ) 100633676. Стечајни поступак води Агенција за приватизацију – Центар за стечај, агент Предраг Косовац и менаџер Светлана Денић. Стечајни судија је Божидар Голубовић.

3. ДОО ЗА ПРОИЗВОДЊУ, ТРГОВИНУ И УСЛУГЕ СМИС КОМЕРЦ КЊАЖЕВАЦ, ТРГ ОСЛОБОЂЕЊА БР.41

Доо за производњу, трговину и услуге Смис комерц Књажевац налази се на адреси Трг ослобођења бр.41. Правна форма предузећа је ДОО. Над предузећем је покренут стечајни поступак 05.07.2010. године, број судског решења: Ст.396/2010. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Основна делатност предузећа је остала трговина на велико. Матични број предузећа је 07374470, а порески идентификациони број (ПИБ) је 100631228. Стечајни управник који води стечајни поступак је Радослав Митровић. Стечајни судија је Милена Стевановић.

4. ДРУШТВЕНО ПРЕДУЗЕЋЕ "МАШИНСКА РАДИОНИЦА ВИНА", КЊАЖЕВАЦ

Друштвено предузеће „Машинска радионица Вина“ има седиште у селу Вина. Над предузећем је покренут стечајни поступак 09.06.2010. године, број судског решења: Ст.366/2010. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Основна делатност предузећа је производња металних конструкција. Матични број предузећа је 07128843, а порески идентификациони број (ПИБ) 105698711. Стечајни поступак води Агенција за приватизацију – Центар за стечај, агент Ивица Стојковић и менаџер Милица Бркић. Стечајни судија је Божидар Голубовић.

5. ФАБРИКА СИРЕВА "ЏЕРСИ" Д.О.О. КЊАЖЕВАЦ

Фабрика сирева „Џерси“ ДОО налази се на адреси Каличински пут бб. Правна форма предузећа је ДОО. Над предузећем је покренут стечајни поступак 22.02.2010. године, број судског решења: Ст.33/2010. Надлежан је привредни суд у зајечару. Основна делатност предузећа је производња млечних производа. Матични број предузећа је 07284527, а порески идентификациони број (ПИБ) 100407578. Стечајни управник који води стечајни поступак је Бобана Михајловић. Стечајни судија је Божидар Голубовић.

Фабрика сирева “Џерси “ ДОО је до сада имала шест јавних надметања. Последње јавно надметање било је 10.05.2011. године и почетна цена на том јавном надметању износила је 135.000.000,00 динара.

Најважнију имовину стечајног дужника чини следеће:

- Зграда прехранбене индустрије и производње пића – Функционално технолошке целине фабрике сирева , спратности П +1, укупне површине 8611,00 м²;
- Објекат других делатности – ЕНЕРГАНА, површине 561 м²;
- Објекат других делатности - ПОРТИРНИЦА, површине 18,00 м²;

- Објекат других делатности – ХИДРАНТ ЗА ВОДУ, површине 9,00 м²;
- Објекат других делатности – ПУМПНА СТАНИЦА, површине 149,00 м²;
- Објекат других делатности – ПОСТОЉЕ ЗА КОНТЕЈНЕР СА ОПРЕМОМ, површине 42,00 м²;
- Објекат других делатности – ОБЈЕКАТ ПОСТРОЈЕЊЕ ЗА ХЛАЂЕЊЕ ВОДЕ, површине 31,00 м²;

У имовину предузећа поред непокретности улази и велики број моторних возила (покретности).

6. РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈА ВГ-4 КЊАЖЕВАЦ

Друштво са ограниченом одговорношћу Радио телевизија ВГ-4 налази се на адреси Цара Душана бр. 29. Правна форма предузећа је ДОО. Над предузећем је покренут стечајни поступак 08.12.2009. године, број судског решења: Ст.29/10. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Основна делатност предузећа је радио и телевизијске активности. Матично број предузећа је 07314051, а порески идентификациони број (ПИБ) 100629963. Стечајни поступак води Агенција за приватизацију – Центар за стечај, агент Љубиша Милићевић и менаџер Драги Стевановић. Стечајни судија је Божидар Гоолубовић.

7. ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ ЗА ТРГОВИНУ "ИМТ-ТРГОВИНА" КЊАЖЕВАЦ

Друштво са ограниченом одговорношћу „Имт-трговина“ Књажевац налази се на адреси 22. Децембар бр.25. Правна форма предузећа је ДОО. Над предузећем је покренут стечајни поступак 08.12.2009. године, број судског решења: Ст.30/10. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Основна делатност предузећа је трговина на велико пољопривредним машинама. Матични број предузећа је 17253204, а порески идентификациони број (ПИБ) 100633684. Стечајни поступак води Агенција за приватизацију – Центар за стечај, агент Љубиша Милићевић и менаџер Драги Стевановић. Стечајни судија је Божидар Голубовић.

8. ДОО “АЛПРЕС” ШУМАН ТОПЛА

Друштво са ограниченом одговорношћу “Ал прес” има седиште у селу Шуман Топла. Правна форма предузећа је ДОО. Над предузећем је покренут стечајни поступак 08.02.2011. број судског решења: Ст.137/11. Основна делатност предузећа је израда кованих, ливених и пресованих производа. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Матични број предузећа је 07625600, а порески идентификациони број (ПИБ) 100630532. Стечајни судија је Божидар Голубовић.

9. БОРСКА БАНКА АД У СТЕЧАЈУ, МОШЕ ПИЈАДЕ БР.16

Над Борском банком АД у стечају од 02.02.2011. покренут је стечајни поступак. Како је Борска банка имала своју експозитуру и у општини Књажевац, тако је и објекат Борске банке који се налази у Књажевцу стављен на јавном надметању. Објекат у Књажевцу се налази на адреси Кеј Димитрија Туцовића бр.3. Површина објекта у Књажевцу је 1.584,72 м² и почетна цена тог објекта на лицитацији која је одржана 09.03.2011. године била је 42.000.000,00 динара. Надлежан је привредни суд у Зајечару. Основна делатност Борске банке су били банкарски послови. Матични број је 07656122. Стечајни управник Борске банке је Агенција за осигурање депозита.

10. „ВЕНУС“ ДОО

„Венус“ доо је основано 1990. године као приватно предузеће. Основна делатност је откуп, прерада и конзервирање воћа и поврћа и извоз на западноевропско тржиште. Предузеће „Венус“ је један од водећих откупљивача и прерађивача свежег воћа у Србији. „Венус“ је у директној вези са пољопривредним произвођачима, са којима је остварило успешну и дугогодишњу сарадњу. „Венус“ доо извози своје производе за познате купце у Аустрији, Немачкој, Холандији, Грчкој, Мађарској и Хрватској. Седиште предузећа је у Књажевцу. Предузеће поседује производни погон за топлу прераду воћа и поврћа. Основни производи су пастеризована вишња у лименци, индустријска паста од шљива, вишња у алкохолу за чоколадну индустрију. Капацитет производног погона за индустријску пасту од шљива је 4.500 - 6.000 тона за 24 часа у зависности од суве материје. Капацитет за производњу пастер вишње је 4.000 - 4.500 кг. за 24 часа. Такође, фирма има у плану и изградњу хладњаче капацитета 800 тона, за све видове замрзнутог воћа и поврћа.

11. „СТОКОИМПЕКС“ АД НИШ

„Стокоимпекс“ ад Ниш – огранак радна јединица Књажевац основана је 1983. године и увек је била извозно оријентисана. Има све сертификате потребне за извоз меса (НАССР). Капацитет кланице је 100 – 120 јунади у смени и око 800 јагњади у смени. Тренутна искоришћеност капацитета је око 50 %. Узгој стоке у Тимочкој крајини не задовољава потребе кланице па је „Стокоимпекс“ принуђен да довози стоку из других региона. Тренутни број запослених је 55 радника.

12. АД „ТИНА“

АД „Тина“, Тимочка индустрија намештаја Књажевац, основана је 1945. године као столарска задруга. Од 2000. године послује као акционарско друштво, које је разврстано као средње правно лице. Основна делатност предузећа је прерада и финализација буковог дрвета, са акцентом на производњи намештаја за децу (кревети, собе и галантерија), претежно намењених извозу у земље Европске уније (Француска, Немачка, Словенија...). Око 95% производње намењен је извозу. Предузеће запошљава 140 радника, чији број незнатно варира из године у годину. Поштује све стандарде квалитета и дизајна у производњи. Укупан приход које предузеће оствари од продаје на ино-тржишту износи око 1,8 милиона €, на годишњем нивоу.

8.1. Предузећа у којима је закључен стечајни поступак

У току претходних година на територији општине Књажевац дошло је до гашења многих нерентабилних предузећа. То се углавном односи на предузећа у приватном власништву и земљорадничке задруге. Сва та предузећа престала су да постоје као правна лица и брисана су из регистра.

Списак предузећа на територији општине Књажевац за која су у претходним годинама донета решења о закључењу стечајног поступка.

1. **Тресибаба 33**, број судског решења: Ст-73/2010, стечајни судија Милена Стевановић.

- Решење о закључењу стечајног поступка донешено 05.07.2010. године.
2. **Сандрино**, број стечајног поступка: Ст-144/2010, стечајни судија Милена Стевановић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 08.07.2010. године.
  3. **Каличина комерц Књажевац**, број стечајног поступка : Ст-151/2010, стечајни судија Милена Стевановић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 25.06.2010. године.
  4. **Феникс Књажевац**, број стечајног поступка : Ст-161/2010, стечајни судија Божидар Гоубовић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 28.06.2010. године.
  5. **Бабарога оил ДОО**, број стечајног поступка: Ст-166/2010, стечајни судија Милена Стевановић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 25.06.2010. године.
  6. **Енко**, број стечајног поступка: Ст-197/2010, стечајни судија Милена Стевановић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 25.06.2010. године.
  7. **Балановац**, број судског решења: Ст-215/2010, стечајни судија Милена Стевановић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 25.06.2010. године.
  8. **Липовица 33**, број судског решења: Ст-268/2010, стечајни судија Божидар Голубовић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 05.07.2010. године.
  9. **ОЗЗ Књажевац**, број судског решења: Ст-288/2010, стечајни судија Божидар Голубовић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 29.06.2010. године.
  10. **Влапо комерц**, број судског решења: Ст-291/2010, стечајни судија Милена Стевановић. Решења о закључењу стечајног поступка донешено 28.06.2010. године.
  11. **Слога 33**, број судског решења: Ст-304/2010, стечајни судија Божидар Голубовић. Решење о закључењу стечајног поступка донешено 29.06.2010. године.
  12. **Брандини**, број стечајног поступка: Ст-318/2010, стечајни судија Божидар Голубовић. Решења о закључењу стечајног поступка донешено 28.06.2010. године.
  13. **Друштво са ограниченом одговорношћу трговина Ђокић**, број судског решења: Ст-404/2020, стечајни судија Божидар Голубовић.
  14. **Друштво са ограниченом одговорношћу индустрија грађевинског материјала Књажевац**, број судског решења: Ст-378/2010. Стечајни судија Божидар Голубовић.

9. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ КАО ПРИВРЕДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ

Србија има значајне изворе обновљиве енергије којима би могла да задовољи своје потребе. Енергетски потенцијал обновљивих извора енергије процењен је на преко 4,3 милиона тона еквивалентне нафте, од тога је 2,7 милиона тона се налази у биомаси (63%). Влада Србије је развила стратегију како би искористила прилику за развој у овом сектору. Усвојила је неколико прописа као што је успостављање система "подстицајних тарифа" кроз субвенције трошка обновљиве струје као и стицање статуса "повлашћеног произвођача електричне енергије" који користе обновљиве изворе енергије за производњу струје.

Општина Књажевац је богата водним ресурсима и има највећи број мини централа од свих општина у Србији. Књажевац има велики енергетски потенцијал, нарочито када је у питању коришћење енергије ветра јер је подручје Старе планине и Тупижнице процењено као велики потенцијал.

Под биомасом подразумева се разградљиве материје настале у пољопривреди, шумарству и пратећој индустрији и домаћинству: као што су остаци биљака, слама кукурузовина, коштице, биоразградиви остаци у шумарству и дрвној индустрији.

Код електрана на биогаз потребна је одређена земљишна површина на којој би се гајиле културе за производњу силаже. Управо, најзначајнији природни ресурс Књажевца је свакако пољопривредно земљиште које заузима око 57% територије (69.202 ha) општине. Значајни природни, али и економски ресурс представљају шуме које се простиру на 43.243 ha и заузимају 36 % територије општине. У структури шумског фонда најзаступљеније су ниске шуме које заузимају преко 45 % укупне површине шума и високе шуме које заузимају 28% укупне површине шума. Остале шумске културе учествују са 13,5% у укупној површине шума.

Енергија ветра тренутно представља најзаступљенији вид коришћења обновљивих извора енергије у свету. Предности коришћења енергије ветра за претварање исте у електричну енергију су пре свега у неисцрпној количини енергије као и економској оправданости коришћењем исте. Недостатак и висока цена фосилних горива отвара широк простор за коришћење ветрогенератора. Тако данас производња ветрогенератора бележи велики раст.

У производњи електричне енергије ниједан извор енергије није имао тако динамичну експанзију у последњих двадесетак година. Савремени ветрогенератори достижу снагу од 5 MW и више, а по економичности су изједначени са класичним изворима енергије. Конкурентност им се значајно повећава поготово када се у поређења уврсти утицај на животну околину. У наредном периоду може се очекивати да ће енергија ветра, као најзначајнији обновљиви извор, заузети значајно место у укупном светском енергетском билансу. За Србију је примена обновљивих извора енергије примарни циљ око кога треба да се окупе стратегије енергетског развоја, политичари и стручњаци. При садашњем константном дефициту електричне енергије најбржи пут у праћењу потрошње енергије је штедња и градња постројења за експлоатацију обновљивих извора енергије.

Енергетски потенцијал водотокова и локације за изградњу малих хидроелектрана одређене су документом „Катастар малих хидроелектрана на територији СР Србије ван САП“ из 1987. године, који су за потребе ЈП Здружене електропривреде израдили „Енергопројект - Хидроинжењеринг“ и Институт „Јарослав Черни“.

Средином 2013. године израђена је Стратегија развоја хидро потенцијала општине Књажевац. Задатак Студије искоришћења хидро потенцијала општине Књажевац је имао за циљ изналажење потенцијалних локација за изградњу у области обновљивих извора енергије који користе енергију воде, или малих хидроелектрана на територији општине Књажевац. Осим тога овим документом дата је анализа предложених решења из „Катастра малих хидроелектрана на територији СР Србије ван САП“ из 1987. године („Енергопројект – Хидроинжењеринг“ и Институт „Јарослав Черни“); и предлог усаглашавања тих решења са садашњом ситуацијом на терену.

У поменутом документу „ Катастар мини хидро електрана“, који су израдили крајем 80- тих „Енергопројект - Хидроинжењеринг“ и Институт „Јарослав Черни“ налази се и 19 потенцијалних локација на територији општине Књажевац.

Како подаци из Катастра малих хидроелектрана често не одговарају стварном стању на терену, јавља се проблем његове стриктне примене у данашњим условима.

Катастар се може користити као документациона подлога за припрему изградње МХЕ уз неопходност претходне провере стања у простору и хидрологији, што је и констатовано у Закону о просторном плану Србије (2010). Програм остваривања стратегије развоја енергетике Србије од 2007. до 2012. Године (Измене и допуне, 2009) такође предвиђа детаљну ревизију локација предвиђених Катастром МХЕ утврђивање прецизне листе изводљивих локација за изградњу малих хидроелектрана.

“Катастар МХЕ углавном је обрађивао хидроенергетско искоришћење малих водотока који су у највећем броју случајева хидролошки неизучени и скоро без икаквих осматрања и мерења. Због тога је урађена регионализација хидролошких параметара. Обзиром на степен истражености разматраних подручја ове податке треба сматрати као прелиминарне, а поуздани подаци о режиму вода на малим водотоцима добиће се мерењима и осматрањима које треба извршити у следећим фазама израде техничке документације”.

Разлози за одступање од Катастра могу бити:

- промена хидрогеолошких услова,
- промена стања на терену услед изграђености објеката и инфраструктуре,
- промене настале у уређењу и коришћењу простора,
- немогућност изградње МХЕ на локацијама предвиђеним старим Катастром.

Табела 10: Основни хидролошки подаци о рекама у општини Књажевац:

Река	Водомерна станица	Површина слива (km ²)	Просечан проток (m ³ /s)	Q min 95% (m ³ /s)	Q min 1% (m ³ /s)
Трговишки Тимок	Г. Каменица	331	3,36	0,31	245
Бели Тимок	Књажевац	1242	8,31	0,40	422
Бели Тимок	Вратарница	1771	10,46	0,45	383
Бели Тимок	Зајечар	2150	12,36	-	-
Бели Тимок	Тамнич	4191	28,64	-	-
Алдиначка река	Жуковац	77	0,80	-	-
Црни Тимок	Зајечар	1199	12,51	0,58	410
Височица	Висока Ржана	403	5,83	-	-

9.1. Потенцијали и ограничења за изградњу МХЕ

Катастром малих хидроелектрана из 1987. године било је дефинисано 19 потенцијалних локација за градњу мини и микро хидроцентрали. Студијом искоришћења хидро потенцијала општине Књажевац из 2013. године дефинисано је још 38 потенцијалних локација.

Локације МХЕ предвиђене Катастром малих хидроелектрана из 1987. и „Просторним планом Парка природе и туристичке регије Стара планина“ и друге локације које су се појавиле приликом израде Студије искоришћења хидро потенцијала општине Књажевац, треба схватити као потенцијалне могућности које пружају хидрографија и топографија, а никако као техничка решења која било чиме обавезују и онога ко жели да гради и надлежне институције које грађење МХЕ треба да одобре. Тек треба тражити грађевински и еколошки рационална решења, узимајући у обзир чињеницу да се већина водотока налази на подручју Парка природе, те да се морају складно уклопити, без угрожавања водених и приобалних система и амбијенталних вредности окружење. Изградња МХЕ је могућа и на другим локацијама и мањим водотоцима на подручју Општине само уз испуњење следећих

правила и услова:

- Не дозвољава се грађење МХЕ на делу Жуковске/Алдиначке реке (изнад профила планиране бране), јер би се на тај начин угрозила изградња акумулације Жуковац.
- За грађење МХЕ неопходна је сагласност Завода за заштиту природе Србије, који ће оцењивати да ли се такво техничко решење уклапа у планиране режими заштите, у хидрографске, еколошке и амбијанталне вредности тог водотока и његове шире околине. У случају да се одобри таква диспозиција постоји обавеза да се објекат тако уклопи у окружење, да не нарушава амбијанталне и еколошке вредности. То се посебно односи на начин реализације деривације, која не сме да представља сметњу за несметано кретање људи, стоке и дивљачи, препреку за отицање, не сме да грађевинским интервенцијама подстиче појаву ерозионих процеса.
- На рекама на којима се гради МХЕ мора се обезбедити гарантовани еколошки проток, који омогућава очување водених и приобалних ексистема низводно од преграде. Тај проток је различит: током хладног дела године октобар - март, не може бити мањи од $0,1 \div 0,15 \times Q_{ср}$ ($Q_{ср}$ – средњи проток на профилу захвата), а током топлог дела године април - септембар креће у опсегу $0,15 \div 0,25 \times Q_{ср}$
- При вођењу деривација, ради концентрације пада, водити рачуна о локацији машинских зграда, које треба да буду тако лоциране (узводно од насеља) да не доводе до осиромашења водом водотока који протичу кроз поједина сеоска насеља.
- Погодан профил за реализацију МХЕ Бараница на Трговишком Тимоку мора се решити са уставама које су веома оперативне у случају наиласка поводња, да се не ствара додатни успор који би могао да погорша услове одбране од поплава.
- Уколико се МХЕ реализује претварањем некадашње воденице у МХЕ, при тим радовима задржати све амбијанталне елементе првобитног објекта, који је део амбијанталне целине.

Повезивање планираних МХЕ на електроенергетски систем генерално ће се вршити ваздушним или кабловским ДВ на постојећу или планирану ДВ 10 (20) кВ мрежу и објекте. Детаљнији услови изградње и повезивања МХЕ са електроенергетском мрежом (траса далековода, напонски ниво и место повезивања) утврдиће се са условима завода надлежних за заштиту природних и културних добара и електродистрибуције Србје.

9.2. Преглед изграђених малих хидроелектрана

На територији општине Књажевац изграђено је 15 малих хидроцентрала:

1. МХЕ "Трговиште", пад – 2,5 м, проток – $2 \text{ m}^3/\text{s}$, турбина – "Францис", генератор – асинхрони 44 KW, годишња производња око 100 000 KWh
2. МХЕ "Градиште", пад – 7м, проток – $0,25 + 0,5 \text{ m}^3/\text{s}$, турбина "Францис" генератор-асинхрони 11 KW, + "цевна" – 22 KW, годишња производња око 80.000 KWh
3. МХЕ "Црни Врх I", пад 4,25м, проток $-0,40 \text{ m}^3/\text{s}$ турбина "Банки", генератор асинхрони

- 11 KW годишња производња око 40.000 KWh
4. МХЕ "Црни Врх II", пад -13 м, проток 0,13 m³/s турбина "Банки" генератор асинхрони 15 KW годишња производња око 30 000 KWh
  5. МХЕ "Црни врх III", пад -17,5м, проток 0,15 m³/s, турбина "Банки", генератор асинхрони 11 KW годишња производња око 40.000 KWh
  6. МХЕ "Равно Бучје I", пад 20 м, проток 0,04 m³/s, турбина "Пелтон", генератор синхрони 7,5 KW годишња производња око 30.000 KWh
  7. МХЕ "Равно Бучје II", пад 35 м, проток 0,07 m³/s, турбина "Францис", генератор асинхрони 15 KW годишња производња око 40.000 KWh
  8. МХЕ "Равно Бучје III", пад 12,5 м, проток 0,040 m³/s, турбина "Банки", генератор асинхрони 11 KW, годишња производња око 10.000 KWh
  9. МХЕ "Равно Бучје IV", пад 32 м, проток 0,10 m³/s, турбина "Банки", генератор асинхрони 18,5 KW годишња производња око 70 000 KWh
  10. МХЕ "Бучје", пад 12,5 м, проток 0,06 m³/s, турбина "Банки", генератор асинхрони 11 KW, годишња производња око 10.000 KWh
  11. МХЕ "Црни Врх IV", пад 12,5м, проток 0,65 m³/s, турбина "Банки", генератор асинхрони 44 KW годишња производња око 160 000 KWh
  12. МХЕ Равно Бучје V, пад 13 м, проток 0,1 m³/s, турбина "Банки", генератор асинхрони 7,5 KW годишња производња око 25 000 KWh
  13. МХЕ Равно Бучје VI, пад 30 м, проток 0,1 m³/s, турбина "Банки" генератор асинхрони 22,5 KW годишња производња 80 000 KWh
  14. МХЕ Мездреја, пад 18 м, проток 0,4 m³/s, турбина "Банки" генератор асинхрони 55 KW годишња производња 250.000 KWh
  15. МХЕ Ђуштица, пад 12 м, проток 0,1 m³/s, турбина "Банки" генератор асинхрони 7,5 KW годишња производња 10.000 KWh

10. ИНВЕСТИЦИОНЕ МОГУЋНОСТИ

Општина Књажевац поседује велики број како brownfield локација, тако и greenfield локација које би могле бити интересантне потенцијалним инвеститорима. Све потенцијалне brownfield локације представљају некадашње носиоце привредног развоја на територији општине Књажевац. Велики број предузећа је из различитих разлога престао да постоји, али је свакако потребно некадашње капацитете искористити, односно понудити потенцијалним инвеститорима у циљу оживљавања целокупне књажевачке привреде. Такође, општина располаже и великим могућностима за greenfield инвестиције, које се пре свега односе на Стару планину, као и на геотермално извориште Бањица, али и на неке локације унутар индустријских зона у Књажевцу.

Brownfield Локације

Комплекс војних објеката – Касарна Књаз Милош Обреновић, налази се у самом граду Књажевцу, надамак магистралног пута Ниш - Прахово М25. Постоје велике могућности изградње индустријске зоне на овом простору. Простор поседује сву потребну инфраструктуру (водоводну, канализациону, електричну). Обухвата површину од 23,21 ха и представља идеално место за пословне објекте, стамбене зграде, спортске објекте.

Планом детаљне регулације Касарне у Књажевцу, усвојеном од стране Скупштине општине

Књажевац 2007. године, предвиђена је следећа функционална организација објеката:

- мешовито становање (индивидуално и колективно), апартмани за преноћишта
- просторије ЈКП „Стандард“ Књажевац
- ватрогасни дом
- Управа царине и шпедиције
- Пошта – експозитура
- Банка
- Амбуланта
- Апотека
- Угоститељски објекти и све врсте локала са продајом прехранбених производа
- Трговински објекти
- Пекаре
- Индустријски објекти са различитим делатностима
- Производна и услужна делатност
- Производно занатство и сервиси
- Бензинска станица
- Бизнис инкубатор
- Центар за преквалификацију радника
- Новоформиран објекти из области просвете
- Све производне и непроизводне делатности које не загађују човекову средину.

Тренутно је у изради процена вредности комплекса, а целокупан комплекс је у власништву Војске Србије.

ДП Фабрика мотора и мотокултиватора „ИМТ Књажевац“ - у свом саставу има производне линије: линију термичке обраде са соним купатилима и пећи за жарење и линију фарбаре са кадом за потапање боје од 9.000 л и 2 шприц кабине са воденим завесама. Такође, садржи и станицу за деконтаминацију отпадних вода, хемијску и металуршку лабораторију са потребном опремом. Поседује сву неопходну инфраструктуру. Површина објеката је 31.468 m². Површина земљишта које је у власништву ДП Фабрика мотора и мотокултиватора “ИМТ Књажевац” је 54,76 ha. Над предузећем се такође води стечајни поступак.

„Бранка Динић” некадашња индустрија конфекције, располаже објектима површине 7500 m². Од тога 6.500 m² представља простор за производњу, док 1000 m² представља магацински простор. Укупна површина парцеле је 1,7 ha, од чега 0.60 ha припада површини зграде, а остатак је двориште, односно грађевинско земљиште. Поседује сву неопходну инфраструктуру. Власништво над имовином је мешовито. Приватним лицима припада 62,40%, правним лицима 11,19%, а државним органима припада 26,41% власништва. Над објектима постоји могућност продаје, с тим што је неопходно од већег броја сувласника откупити удео у власништву.

Борска банка АД у стечају, има пословни простор - зграду у Књажевцу површине 1580 m². Пословна зграда је дељива у три функционалне целине. Иначе, пословни простор је грађен за делатност банкарства, међутим може се прилагодити за друге делатности. Банка има пројекат и дозволу за надоградњу крова.

Фабрика сирева „Џерси“ ДОО у стечају, основана је 1983. године. Основна делатност фабрике је прерада млека и производња разних врста сирева. Фабрика поседује све неопходне дозволе за рад, сву неопходну техничку документацију. Производећи разне врсте сирева на потпуно аутоматским линијама или традиционалним начином како то захтева сам процес производње. „Џерси“ је у могућности да производи: меке (беле) сиреве, полутврде сиреве (у типу Едамера),

тврде сиреве, сиреве са племенитим плеснима (Роџефорт), сирне намазе и остале врсте сирева по захтеву купаца. Сиреви који су се производили у фабрици већим делом су били намењени извозу.

Имовина предузећа се састоји од грађевинског земљишта површине 2.50 ха и пољопривредног земљишта, површине 0.80 ха. Постојећи објекти фабрике су укупне површине 8.611 м². Имовина предузећа се састоји од комплетно опремљених производних линија: линија за пријем и пастеризацију млека, линија за ултра филтрацију и производњу ФЕТЕ, линија за топљене сиреве и сирне намазе, линија за полутврде сиреве, машине за паковање. Капацитет фабрике сирева „Џерси“ је 40.000 литара млека у једној смени.

Фабрика се налази у стечају, и власништво над фабриком се може стећи Јавним надметањем – куповином.

Фабрика поседује сву неопходну инфраструктуру.

Ресторан на излетишту „Бараница“, налази у клисури реке Трговишки Тимок, на удаљености 5 км од града Књажевац, поред пута Књажевац – Бабин зуб. Са те стране локација може бити изузетно занимљива, јер подручје Старе планине представља једну од највећих инвестиција у Републици Србији. Развојем скијашког комплекса, створиће се могућност да туристи на путу ка Старој планини имају могућност предаха на путу, а могуће је и проширење објекта у ресторан са преноћиштем. У летњим периодима могуће је организовати разне врсте излета, јер је ресторан степеницама директно повезан са обалама Тимока. Ресторан је постављен на стенама, изнад саме реке, са великом терасом и погледом на Тимок. Укупна површина објекта је 205,05 м². У близини објекта је изграђена брана која је у функцији. Ресторан „Бараница“ је у власништву општине Књажевац.

Погон „Тина“ Минићево (производна хала) - Фабрика намештаја „Тина“ Књажевац, дуго година је била једна од водећих фабрика из дрвно прерађивачке индустрије на територији општине Књажевац. Један део фабрике налазио се у Минићеву, недалеко од Књажевца и запошљавао је радну снагу из руралних подручја која гравитирају Минићеву. Нажалост, фабрика намештаја „Тина“ је у стечају, и на тај начин је и погон „Тина“ у Минићеву затворен. Погон фабрике „Тина“ у Минићеву је укупне површине од 2392,91 м², а састоји се из следећих објеката:

- Производна хала 1123,98 м²
- Магацин репроматеријала 160,87 м²
- Магацин готових производа 478,59 м²
- Котларница 98,04 м²
- Острачница и компресорска станица 39,50 м²
- Санитарни чвор 96,63 м²
- Гаража 50,55 м²
- Административни део 116,15 м²
- Портирница 19,09 м²
- Трпезарија 48,66 м²
- Лакирница 120,00 м²
- Канцеларија 40,75 м²

Локација је добро саобраћајно повезана, налази се на магистралном путу Ниш – Кладово, и поседују сву неопходну инфраструктуру.

Производна хала „Трандафиловић“, налази се у близини самог града Књажевца, на удаљености од 500 метара. Хала се може искористити за све производне делатности. У склопу

саме локације инсталирана је трафо станица са мерном групом укупне снаге 620 KW.

Површина хале је 260 м², у чијем склопу је 20 м² канцеларијског простора.

Производна хала „Трандафиловић“ је 100% у приватном власништву. Седиште фабрике је у улици Крађорђева бр. 132, на периферији Књажевца. Објекат поседује и грађевинску и употребну дозволу, и објекат је регистрован у катастру непокретности.

Пословно производни простор „Железничка станица“, локација се налази у близини железничке и аутобуске станице, на удаљености 500 м од самог центра града. Тренутно објекат који се налази на локацији представља ресторан са 400 седишта са магацинским простором, који је у складу са свим прописима. Спрат објекта представљају 8 канцеларија. Укупна површина земљишта на којој се налази објекат је 13,8 ара, док је укупна површина објекта 667 м². Од укупне површине објекта ресторан са магацинским простором се простире на 482 м², док 8 канцеларија на спрату заузимају 184 м². Објекат се одмах може користити за постојећу намену, а такође се може извршити и пренамена објекта.

Пословно производни простор „Железничка станица“ је у 100% у приватном власништву. Процењена вредност објекта је 300€/м². Објекат се налази у улици Спасоја Милкића бб, у близини железничке и аутобуске станице.

Сеоски домови у општини Књажевац као потенцијалне brownfield локације, могу бити врло занимљиве локације за пословне активности, нарочито они који су у непосредној близини града. Агенција за развој општине Књажевац поседује детаљне податке о домовима, са предрачуницама за њихово реновирање.

Greenfield локације – туристичке локације

Бањица - 4 км од Књажевца, налази се термални извор капацитета од око 60 l/s, температуре 28°C. На 1000m низводно, изграђен је отворени олимпијски базен са пратећом опремом који користи термалну воду. У својини општине се налази површина земљишта од 4 ha.

Општина Књажевац је израдила план детаљне регулације спортско-рехабилитационог и спа центра “Бањица”, као и главни пројекат за изградњу хотела и затвореног базена. Подручје Плана детаљне регулације обухвата изграђене и неизграђене површине за које се утврђују правила регулације. Локација се састоји из два функционална дела, један, који је око самог изворишта и други део који је предвиђен за изградњу спортско-рекреационог центра. Главни пројекат, који се односи на спортско-рекреациони центар Бањицу састоји се из неколико подпројекта: изградња хотела, изградња затвореног базена, реконструкција постојећег базена са билетарницом, уређење спортских терена, изградња дечијих базена и туристичких атракција. Планирана је изградње хотела спратности П+5, укупне површине 5.237 м². На самој локацији тренутно постоји отворени базен олимпијских димензија. Око самог изворишта постојећи објекти су: ресторан, купатила, турско купатило, тушеви, пумпна станица, трафо станица. Постојећи ресторан који је на изворишту је површине 197 м². За целокупну површину Бањице, која обухвата и извориште и спортско – рекреациони центар општина Књажевац је израдила План детаљне регулације Бањице, који се односи на површину од 150 ха.

Главним пројектом изградње спортско – рекреационог центра обухваћено је земљиште које се налази у власништву општине Књажевац. На основу Главног пројекта изградње спортско-рекреационог центра Бањица, предрачунска вредност радова износи 5.430.000,00 € (еура).

Парк природе и туристичка регија “Стара планина” је тренутно најпривлачнија локација за потенцијалне инвеститоре. Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије „Стара планина“, усвојеним 2008. године, обухваћено је 626 км² територије општине Књажевац, где је предвиђена изградња туристичког ризорта, насеља и села, као и изградња туристичке инфраструктуре.

Планом је обухваћено следеће:

- Изградња туристичког ризорта „Јабучко Равниште“ (радови су у току)
- Изградња туристичког центра „Голема река“
- Изградња туристичког насеља „Коњарник“
- Изградња туристичког пункта „Гралаљоса“
- Изградња туристичког пункта „Мирица“
- Изградња туристичког пункта „Козарница“
- Изградња туристичког села „Црни Врх“
- Изградња туристичког села „Ђуштица“
- Изградња туристичког села „Балта Бериловац“
- Изградња туристичког села „Иново“

Туристички ризорт „Јабучко равниште“, представља део Туристичког центра Стара планина. Туристички ризорт представља гринфилд инвестициону локацију. Локација је намењена изградњи туристичке инфраструктуре за потребе ски центра. Подручје Старе планине је 2011. године била највећа туристичка инвестиција државе Србије. На “Јабучком равништу” изграђен је “Хотел Стара планина” који поседује 4 звездице према интернационалним хотелским стандардима. Хотел је капацитета 380 кревета у 146 смештајних јединица. Такође, почела је са радом и прва затворена гондола у Србији, која ће превозити скијаше и туристе. Туристички комплекс обухвата и 13 км скијашких стаза са ски лифтовима и топовима за вештачко освежавање. Постоји План детаљне регулације туристичког ризорта “Јабучко равниште”. У првој фази реализације План предвиђена је изградња смештајних капацитета са око 6.000 лежајева.

Целокупан туристички ризорт „Јабучко равниште“ је површине 105,9 ха и налази се на самом врху Старе планине. Подручје „Јабучког равништа“ је у мешовитом власништву (и приватно и државно власништво).

Туристичко насеље „Коњарник“, представља гринфилд инвестициону локацију на подручју Парка природе стара планина. Просторним планом предвиђена је изградња смештајних капацитета са укупно 550 лежајева. до саме локације постоји приступни пут, електро мрежа и ски стаза под истим именом Коњарник. Ски стаза Коњарник је најстмија стаза на Старој планини успона 339 м, док је дужина стазе 1155 м. За локацију постоји План детаљне регулације туристичког насеља Коњарник.

Туристичко насеље Коњарник је површине 5,5 ха и представља део туристичке регије стара планина. Локација припада Парку природе Стара планина.

Већи део земљишта који припада овом реону је у државном власништву, док је мали део у приватном власништву.

Туристички пунктови „Гралаљоса, Мирица и Козарница“, представљају одређене функционалне целине у туристичком центру Стара планина. Сваки од пунктова представљају гринфилд локације и локације предвиђене за изградњу туристичке инфраструктуре и за изградњу и проширење смештајних капацитета. Просторним планом на сваком туристичком пункту (Гралаљоса, Мирица и Козарница) предвиђена је изградња смештајних капацитета са

300 лежајева. Изградњом пунктова проширила би се понуда туристичког комплекса старе планине. Сваки пункт појединачно захвата површину од 40 ха.

Већи део земљишта који припада пунктовима Гравалџоса, Мирица и Козарница је у државном власништву, док је мали део у приватном власништву.

11. ПОДСТИЦАЈИ ЗА ИНВЕСТИТОРЕ

Општина Књажевац инвеститорима нуди низ подстицаја и олакшица:

- Смањење висине накнаде за уређење грађевинског земљишта у случају запошљавања преко 10 новозапослених радника. Инвеститор ће у том случају плаћати само 20% од утврђене висине накнаде за уређење грађевинског земљишта.
- Уколико инвеститор учествује у изградњи објеката комуналне инфраструктуре биће ослобођен обавезе плаћања накнаде у висини учешћа. Таксени обвезници који поред већ регистроване делатности започну са обављањем и проширене регистроване делатности и запосле још најмање једног радника, ослобађају се плаћања локалне комуналне таксе за проширену делатност у трајању од једне године.
- Лицу којем се даје земљиште у закуп ради изградње производних, производно – прерадних, индустријских и других објеката, у којима се запошљавају радници, дају се повластице и то по 0,5% за сваког запосленог, а закупнину може платити на рате.

12. ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА ДАЉИ ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ

Компаративне предности општине Књажевац условљавају избор пољопривреде и туризма као примарних првредних грана које треба развијати. Међутим, потреба диверсификације намеће потребу развоја и других грана у које инвеститори могу да улажу свој капитал. Поред “традиционалних” потенцијала, унапређење привреде у општини Књажевац мора бити засновано на стварању повољнијих услова за нова “start-up” предузећа или предузећа чија ће активност бити заснована на напредним технологијама. Стога, као потенцијално атрактивна подручја треба дефинисати и још неке области међу којима су сигурно: услуге, комуникације итд. Да би се потенцијали правилно валоризовали треба дефинисати конкурентне привредне гране које би биле од интереса за инвеститоре, а чије се предности не заснивају само на квалификованој радној снази и обиљу природних богатстава, већ и на традицији, географском положају итд. Иако је туризам виђен као велика развојна шанса општине Књажевац, неопходно је дефинисати и све друге потенцијале и области у које је могуће инвестирати. Такође, од изузетног је значаја дефинисати и могуће стратешке партнере. Глобални тренд у кретању запослености се одвијао кроз миграцију становништва из пољопривреде у индустрију, а затим из индустрије у услуге, у пост индустријски период. То значи, да је у Европи током последњих декада, број послова у пољопривреди и индустрији независтан у односу на промене у нивоу производње. Ово означава прелазак ка постиндустријском друштву у коме доминира сектор услуга. Ово је реалност у Србији и данас. Стога је национални и регионални изазов, како створити што већи број продуктивних радних места у области сектора услуга. Још увек недовољно развијена предузетничка клима, као и спори процес реструктурирања великих предузећа уз велике проблеме који су проистекли из приватизације су главна обележја

постојеће привреде.

Поред туризма и пољопривредне производње, сектор малих и средњих предузећа би требало да представља мотор развоја општине, али се он свакодневно суочава са бројним проблемима, пре свега у обезбеђењу нових или повраћају старих тржишта. С обзиром на ниску инвестициону способност и застерелу технологију, трошкови производње нису баш мали. Губљење старих тржишта чини да МСП могу да производе углавном кроз подуговарање, мада се и на овај начин може стећи поверење, искуство и заузети позиција на тржишту. Иако су финансијска средства данас релативно доступна на финансијском тржишту, њихова цена у значајној мери представља препреку за овај сектор. Висока цена кредита је озбиљна препрека за бржи развој МСП, посебно за она предузећа која имају потребе за значајнијим инвестирањем у опрему или развојне активности, односно предузетнике са бизнис идејом којима су неопходна за отпочињање сопственог бизниса. Немогућност обезбеђења гаранција минимизира могућност добијања кредита. Решење овог проблема може доћи из неколико извора. Национални, општински или међународни гаранциони фондови могу помоћи у добијању кредита. Можда је још значајније увођење либералније кредитне политике или либерализовање микрокредитирања, што би била велика шанса за сектор МСП.

Основа развоја привредних активности подразумева и постизање већег степена функционалне интегрисаности подручја општине Књажевац. Битним се сматра обезбеђење услова за знатно већу интеграцију општине Књажевац:

- подразумева смањење унутрашњих разлика, односно квалитативне промене у просторној, саобраћајној, економској и социјалној структури (нарочито брдско-планинских и пограничних подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја);
- са Републиком Србијом, у првом реду са суседним општинама Зајечарског и Нишког региона;
- са суседним пограничним општинама и регијама у Републици Бугарској, што захтева припрему и реализацију трансграничних програма (нарочито у области инфраструктуре, енергетике, туризма, екологије и др).
- Интеграцији погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних и водoprивредних система, што ће се одразити и на осовине регионалног и субрегионалног развоја подручја, а посебно на поједине урбане и индустријске центре, енергетски комплекс, туристичке регије као и друга подручја посебне намене.

Упоришта равномернијег развоја општине Књажевац би требало да буду:

- уважавање реалних фактора развоја уз предузимање подстицајних мера од стране државних и других фондова за изградњу и развој општине, изградње локалне инфраструктуре и уређења простора за развој профитабилних привредних погона;
- економско оживљавање приграничних подручја кроз трансграничну сарадњу.

Један од важнијих предуслова је побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености општине. Отварање граничног прелаза, реконструкција постојеће пруге, магистралног пута Зајечар - Ниш и других путева на територији општине, енергетске и телекомуникационе инфраструктуре представљаће битан фактор већег отварања и интегрисаности општине са окружењем.

Привредни развој општине Књажевац, подржан неопходном изградњом инфраструктуре, довршавањем процеса приватизације, решавањем правно-имовинских односа и повећаним

нивоом инвестиција (домаћих и страних), усмераваће се према основним концептима развоја:

Пољопривреда и село, према расположивости пољопривредног фонда, квалитету земљишта, традиционалној везаности становништва за ову привредну грану и изграђеним агроиндустријским капацитетима, представљају један од значајнијих ресурса за развој. Интензивирање развоја пољопривреде и села засниваће се на повећању тржишне конкурентности локалних агроеколошких добара, у складу са специфичним обележјима руралних реона. Упоришта развоја пољопривреде треба заснивати на побољшању аграрне структуре спровођењем програма интегралног руралног развоја, према новом моделу Заједничке аграрне политике Европске уније, којом се истовремено подржава повећање конкурентности пољопривредне производње, заштита животне средине и руралних предела, диверзификација руралне економије, буђење локалне иницијативе, подизање техничке опремљености и едукација и образовање пољопривредних произвођача за еколошку производњу, јачање стручне, информатичке и оперативне подршке и др. Остваривање концепта развоја у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта подразумевају: различите облике подршке формирању мултифункционалних породичних газдинстава са здравом економском структуром (за развој разноврсних микро производних погона, услужних, културних, еколошких и других делатности на селу); ажурирање података катастра о наменама и власништву земљишта; спровођење посебних агроеколошких програма у руралним подручјима.

Даљи развој постојећих успешних фирми у **сектору малих и средњих предузећа (МСП)**, представља важно упориште у развоју општине, уз модернизацију и специјализацију производње, еко-реструктурирање, привредно повезивање у производно-услугне кластере са предузећима на подручју Зајечарског округа, али и у Нишу, Београду и другим индустријским центрима. Развој привредних делатности и структура засниваће се на повећаном нивоу инвестиција, подизању нивоа техничко-технолошке опремљености, побољшавању конкурентности, фаворизовању знања кроз едукацију и стручно усавршавање, рационалном и ефикасном коришћењу природних ресурса и просторно-еколошкој прихватљивости. МСП ће представљати основни облик организовања фирми и генератор развоја и запошљавања (приоритетно у агроиндустрији, текстилној индустрији, индустрији обуће, туризму, транспорту, сектору услужних делатности и др.) који омогућава и активирање микро бизниса и тзв. породичних фирми.

У привредном развоју општине, нарочито периферних и руралних подручја, значајну улогу имаће **туризам** и комплементарне активности, базиране на очуваној природној средини и туристичким ресурсима од међународног и националног значаја.

Упоришта развоја туризма јесу:

- комплетирање и интеграција постојеће понуде у простору парка природе Стара планина, Ргошка Бањица;
- изградња и уређење нових садржаја понуде као главних генератора целогодишње туристичке понуде (туристички центри и скијалиште на Старој планини, разноврсни садржаји понуде, планина, непокретних културних добара, посебно археолошких налазишта староримског наслеђа, на потезу Књажевац-Равна, као и традиционалних манифестација, бања (Ргошка), села и ловишта, и др.);
- заједничке маркетиншке и промотивне активности са суседним општинама у Србији и Бугарској.

Туризам ће се развијати и као алтернативна делатност и представљаће један од видова компензације локалном становништву за разне видове ограничења њихових активности. Остваривање концепта развоја у области туризма засниваће се на развоју туристичке супраструктуре и туристичке инфраструктуре, заштити простора за развој туризма,

професионализацији људских ресурса и развој тржишта рада за туризам, умрежавању са другим секторима који учествују у креирању нове вредности у туризму и др.

Део развоја општине Књажевац треба заснивати на одрживом коришћењу енергетских, металичних и неметаличних минералних сировина, које ће се усклађивати са општом концепцијом коришћења минералних ресурса Републике Србије, локалним интересима и условима заштите животне средине. Упориште представљају: стављање у развојну функцију доказаних резерви и наставак истраживања перспективних резерви (расположиво лежиште кречњака уз изградњу цементаре – Јевик, украсни гранитни Равнобучки камен, налазишта злата у долини реке Тимок). Остваривање концепта развоја рударства засниваће се на стимулисању рударства малих капацитета/лежишта (приоритетно код злата и квалитетнијег грађевинско-техничког камена).

Терцијарни сектор привреде чији је развој знатно заостао, неопходно је, не само надокнадити, већ и знатно интензивирати и диверзификовати у складу са функцијама појединих центара у мрежи насеља и приоритетима развоја сеоских подручја.

Развој сеоских насеља, неговање и промовисање вредности руралних подручја (природне хетерогености, културно-историјског идентитета и др.) уз јачање економске снаге сеоских домаћинстава представља важно питање будућег равномерног развоја општине Књажевац. Сви циљеви и концепти који воде ка развоју села и руралних подручја, усмераваће се на решавање питања популационог развоја, побољшавања услова живљења на селу и промовисања мултифункционалне породичне пољопривреде. Ово захтева квалитативне и квантитативне промене на сеоском подручју, засноване на следећим основним поставкама:

- унапређење локалних ресурса за производњу квалитетних пољопривредно-прехранбених производа;
- подизање саобраћајне доступности, нивоа комуналне и опремљености јавним службама и укупне уређености села;
- укрупњавањем земљишних парцела и/или засада;
- развијање прерађивачких капацитета у селима, у оквиру постојећег стамбеног ткива, уз поштовање правила изградње и уређења простора и услова заштите животне средине, и уз повезивање са одговарајућим технолошким системима општине Књажевац;
- обезбеђивање засебних инфраструктурно опремљених локалитета или локација у насељима у којима је испољен интерес за развој МСП;
- диверзификација развоја пољопривреде и села у складу са специфичним ресурсним, структурним, техничко-технолошким и социоекономским обележјима, потенцијалима и ограничењима руралних реона у спрези с развојем туризма;
- успостављање партнерства локалних актера из јавног и цивилног сектора при утврђивању и спровођењу локалних стратегија/планова интегралног руралног развоја и др.

Једно од основних упоришта развоја општине Књажевац односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефицитарних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења. Укупан биланс водних ресурса, као и њихов просторни и временски размештај захтева изузетно пажљиво коришћење и у потпуности обезбеђен систем заштите од загађења и непланског коришћења изворишта површинских и подземних вода. Интензивираће се хидро-техничке активности на регулисању бујичних речних токова, заштити од поплава, побољшању водоснабдевања насељених подручја, развоју система за наводњавање и одводњавање као и санитарној заштити угрожених изворишта и сливова. Концепт јесте заштита

пољопривредног земљишта, а нарочито стриктно ограничавање претварања земљишта I-IV бонитетне класе у непољопривредне намене, очување квалитета и природне плодности земљишта. Важан значај придаје се пошумљавању, обнављању и побољшању квалитета шума, антиерозивним радовима у сливовима постојећих и будућих водоакумулација, као и развоју предузетништва, посебно у области оснивања и развоја микро предузећа за еколошки безбедну прераду локалних пољопривредних, шумских и минералних сировина.

Концепт јесте успостављање ефикасније контроле и планског коришћења и уређења грађевинског земљишта, комуналног опремања и уређења сеоских насеља, а нарочито заштите простора коридора планираних инфраструктурних система, подручја експлоатације минералних сировина, сливних подручја и простора за изградњу планираних водоакумулација, простора заштићених природних и непокретних културних добара и туристичких подручја.

Важно упориште развоја општине Књажевац представља и унапређење и заштита животне средине, заштита и промоција вредне природне баштине и очување већих подручја посебне намене са природним вредностима од значаја за биодиверзитет и квалитет животне средине. У домену заштите и промоције културно-историјског наслеђа, залагање је за промену досадашње праксе коју је карактерисала, како недовољна валоризација, презентација и коришћење културних добара, тако и недовољна уређеност, нарочито ванградских добара (археолошких налазишта, цркава и сеоског етно-наслеђа).

Интензивирање прекограничне и међународне сарадње у циљу оснаживања општине, очувања природних ресурса и одрживог развоја, изградње заједничких инфраструктурних система, јачања партнерства на нивоу локалних власти, као и заједничког наступа код ЕУ и других релевантних међународних асоцијација за реализацију развојних програма, привредне и друге сарадње, те привлачење страног инвестиционог капитала требало би да буду основне полуге привредног развоја општине Књажевац у наредном периоду.

Како је напред већ константовано, извоз из општине Књажевац је изузетно важан генератор додате вредности а неколико предузећа представљају важне извознике не само за нашу општину, већ и за целу Србију. Како би се даље стимулисао развој извозно оријентисаних предузећа и створили услови за отварање нових, неопходно је имплементирати подстицајне мере за извоз. С обзиром да општински буџет није довољан за финансирање сличних мера на територији општине Књажевац, општина би на себе краткорочно требало да преузме обавезу лобирања код централних нивоа власти за увођење подстицајних мера за извоз, а дугорочно да креира и сопствене подстицајне мере, чиме би стекла компаративну предност у односу на друге општине.